

Capitolul VI

NOUA ORDINE RUSEASCĂ

1. Pregătirea invaziei (15.04 – 10.06.1940). Năvala armatei sovietice în România. Cotropirea Basarabiei și Nordului Bucovinei (28.06 – 3.07.1940).

După încheierea războiului sovieto-finlandez (17.03.1940), Viaceslav Molotov, comisarul afacerilor externe al URSS, în ședința din 29 martie 1940 a Sovietului Suprem, declara: „Printre țările meridionale vecine, pe care eu le-am citat, este una cu care noi nu aveam un pact de neagresiune, România. Aceasta se explică prin existența unei chestiuni litigioase nerezolvate, cea a Basarabiei, a cărei anexare de către România nu a fost niciodată recunoscută de către Uniunea Sovietică” .

După cum dovedesc documentele scoase de sub regim secret în perioada post-sovietică, conducerea forțelor armate ale U.R.S.S. a elaborat, între 15 aprilie și 10 iunie 1940, un plan de acțiuni militare, în două variante, referitor la ocuparea Basarabiei și Bucovinei de către armata sovietică. Potrivit primei variante a planului, armata roșie trebuia să ocupe provinciile românești printr-o ofensivă puternică pornită de la linia Nistrului, dacă „românii vor opune rezistență”. Varianta a doua prevedea introducerea unei forțe limitate în cele două provincii, dacă „chestiunea litigioasă” se va soluționa pe cale pașnică. Rolul dominant în cadrul acțiunii militare sovietice fiind atribuit armatelor 5, 9 și 12, unificare sub conducerea generalului Gh. Jukov.

„De îndată ce s-a aflat știrea că guvernul României e de acord să părăsească benevol Bucovina și Basarabia și să-și retragă trupele dincolo de râul Prut, comandamentul nostru imediat a început să îndeplinească varianta a doua de forțare rapidă a Nistrului fără împușcături”, se specifică în Raportul generalului V. Melikov adresat comisarului adjunct al apărării Scedenco E. A.

„La ora 14:00, pe 3.07.1940, exact la termenul fixat de guvernul sovietic, frontiera a fost închisă”, raporta superiorului său generalul Jukov.

2. Parada cotropitorilor. Începutul politicii de deznaționalizare și reprimare a identității românești în Basarabia.

«În noaptea de 28 iunie 1940, la Chișinău a fost organizat un comitet revoluționar provizoriu, sub conducerea lui C. D. Burlacenco și format din alte elemente neromânești. Acest comitet a cerut populației să iasă în stradă și să le ureze bun venit trupelor sovietice. Cei mai mulți dintre cei ce au întâmpinat armata roșie nu erau români. Printre ei se aflau rudele și prietenii câtorva dintre șefii sovietici. Aceștia trăiseră în bună înțelegere cu administrația română iar acum o numeau „inumană”, „barbară” și chiar „canibală”. Presa sovietică recunoștea că Sofia Kotovskaia, sora faimosului revoluționar sovietic din Basarabia Gheorghe Ivanovici Kotovskii, care până în 1940 trăise în satul Hâncești, a venit la Chișinău ca să ureze bun venit armatei roșii» (Nicholas Dima, *„Basarabia și Bucovina în jocul geopolitic al Rusiei”*).

La 3 iulie 1940, la Chișinău a fost organizată o paradă. Generalul Gh. K. Jukov, comandantul grupului de trupe care a ocupat Basarabia și Bucovina de Nord a primit parada. „Primul care a luat cuvântul a fost mareșalul S. K. Timoșenko, urmat apoi de șeful direcției politice a armatei roșii L. Z. Mehliș” (Tot acolo). Tribuna oficială era dominată de generali, colonei și alți ofițeri superiori sovietici, printre care și N. S. Hrușciov; lângă cei ce vorbeau în fața publicului stăteau fratele mareșalului Timoșenko – un țăran analfabet din satul Furmanovka / Cetatea Albă, Krîlov – primarul sovietic al Chișinăului, Sviridov – mai marele Komsomolului leninist. Garda de onoare, comandată de generalul N.K.V.D. Bodin, era compusă din unități N.K.V.D. și trupe germane. Acestea din urmă se aflau în Basarabia pentru a asigura protecția etnicilor germani din partea locului care urmau să fie repatriați în Germania, conform înțelegerii sovieto-germane. Cu ocazia festivității militare, „statuia regelui Ferdinand a fost acoperită cu pânză roșie și împodobită cu portretul lui Stalin. Pe statuie evreii au scris lozinci anti-românești. Coloanele clopotniței catedralei au fost înfășurate cu pânză de culoare roșie și împodobite cu portretele lui Stalin și Molotov” (Tot acolo).

«Toate proprietățile au fost expropriate și a fost implementat un program de deznaționalizare și rusificare, începând cu interzicerea alfabetului latin, închiderea tuturor școlilor laice și confesionale românești, inclusiv transferarea Bisericii Ortodoxe de la Mitropolia Română a Basarabiei – din care făcuse parte începând cu secolul al XIV-lea – la Patriarhia Rusă, anulând un element fundamental al organizării comunitare și al conștiinței naționale. Reprezentanții sovietici susțineau că schimbarea alfabetului a fost necesară deoarece „introducerea grafiei latine fusese utilizată de burghezia românofilă care dorea separarea R.S.S. Moldovenești de Uniunea Sovietică și alipirea acestei repu-

blici sovietice la România Mare”. Școlile în limba română au fost închise, iar instruirea în limba rusă a devenit obligatorie, în timp ce limba și identitatea moldovenească au fost construite pentru a „nega identitatea lingvistică, etnică și culturală a moldovenilor și românilor”, pentru „a ascunde faptul că peste 2,5 milioane de români trăiau sub dominația sovietică” și pentru a crea „cea mai artificială naționalitate din Uniunea Sovietică”. Tradiționalul șovinism rus antiromânesc a primit „o fundamentare de clasă”. Legile R.S.S. Ucrainene au fost extinse imediat la R.S.S. Moldovenească. Pe 9 iulie 1940, Molotov, în calitate de șef al Consiliului de Miniștri, a semnat decizia „Cu privire la activitatea curților militare pe teritoriul Basarabiei și al Bucovinei de nord”, lansând anchete pentru „infracțiuni contrarevoluționare”. În prima săptămână de ocupație au fost arestați peste 1122 de români ca „agenți de securitate, polițiști și ofițeri ai armatei române”. Aproximativ 4 000 au fost încarcerati în închisorile NKVD din R.S.S. Moldovenească „pentru infracțiuni contrarevoluționare” și sute, poate mii au fost executați de NKVD, începând cu cei care au avut legături cu Sfatul Țării și Unirea din 1918, funcționari numiți de București, inclusiv lideri ai comunităților locale, care ar fi putut constitui un nucleu de disidență națională și un obstacol în calea asimilării forțate. La începutul lunii iulie 1940 șeful ucrainean al NKVD, Lavrenti Beria, a solicitat suplimentarea cu un număr de două mii a personalului necesar pentru operațiunile din regiune... Preocuparea Moscovei pentru aceste operațiuni este sugerată de „alegerea” în Sovietul Suprem al R.S.S. Moldovenești, la începutul anului 1941, a lui Stalin, Hrușciov, Molotov, Kalinin și Voroșilov. În mai 1941 reprezentantul Moscovei în noua republică sovietică unională, R.S.S.M., a solicitat „deportarea în alte regiuni ale URSS a 5 000 de „elemente contrarevoluționare împreună cu familiile lor”. Între acestea erau 980 „membri ai partidelor burgheze din România”, 137 moșieri, 440 polițiști și jandarmi, 64 ofițeri ai armatei române, 1948 oameni de afaceri, 411 proprietari imobiliari și primari... În același timp, guvernul sovietic convingea populația slavă, în special ruși și ucraineni din Kazahstan, să se stabilească în R.S.S. Moldovenească... Această purificare etnică a fost regizată de conducătorul Ucrainei, N. S. Hrușciov, care a luat parte activă și la „eliberarea Basarabiei de sub jugul capitaliștilor și moșierilor români”... » – scrie Larry L. Watts în sa lucrare monumentală „Ferește-mă, Domane, de prieteni...”, p. 127-131, citând din cărțile autorilor Michael Bruchis, V. I. Pasat, Denis Deletant, Ion Șișcanu și Elena Șișcanu.

3. A fost condamnat pentru „activități contrarevoluționare”

Приговор: Именем молдавской советской социалистической республики

31 января 1946 года Верховный Суд Молдавской ССР в составе Председательствующего *Котлярова Л. Г.* и народных заседателей *МЫЦ Д. А.* и *Просянкина Г. Т.* при секретаре Бынзар с участием государственного обвинителя зам.прокурора Кагульского уезда Афанасьева и адвоката Зуб рассмотрела в закрытом судебном заседании в городе Кагуле дело по обвинению *Мога Илья Дмитриевича*, 1897 года рождения, уроженца и жителя с. Гаваносы Вулканештского района Кагульского уезда МССР, из крестьян-середняков, молдаванина, б/п, гражданина СССР, грамотного, семейного, имеющего одного сына погибшего на Фронте Отечественной «войны, до ареста работающего в сельском хозяйстве, в преступлении предусмотренном ст. 54-3 УК УССР.

Проверив материалы дела, выслушав в судебном заседании объяснение подсудимого и показание свидетеля, а также выслушав речи государственного обвинителя и защиты судебная коллегия?! по уголовным делам Верховного Суда нашла установленным, что Мога. Илья Дмитриевич, являясь в прошлом членом румынской партии “железно-гвардейцев” и будучи враждебно настроенным к советской власти оставаясь на временно-окупированной противником советской территории в селе Гаваносы оказывал помощь оккупационным властям. А именно: будучи назначен оккупационными властями в селе Гаваносы агроуполномоченным на протяжении 1941 -1944 ГОДОВ ВЫГОНЯЛ крестьян села на работы по строительству шоссейных ДОРОГ имеющих военное значение, производил совместно с жандармами сбор теплых вещей с населения для румынской армии находящейся в состоянии войны с СССР, принимал активное участие в расхищении имущества колхозников. Указанные выше Факты антисоветской деятельности со стороны Мага Ильи Дмитриевича в процессе судебного разбирательства дела нашли свое подтверждение в показаниях свидетеля Колотенко Н.Т. и частично в показаниях подсудимого Мога И.Д. на основании чего обвинение предъявленное Мога И.Д. по ст. 54-3 УК СССР судебная коллегия по уголовным делам Верховного Суда МССР считаем доказанным а поэтому и на основании от.296 и 297 УПК УССР

Приговорила: Мога Илью Дмитриевича на основании ст. 54-3 УК УССР с санкцией ст. 54-2 УК подвергнуть лишению свободы сроком на ПЯТЬ /5/ лет, с последующим поражением в правах согласно ст.29 п.п. а,б,в, УК УССР сроком на два года и с конфискацией лично принадлежащего имущества осужденному Мога И.Д. в доход государства. Засчитать предварительное заключение в счет назначенной судом меры наказания

и считать начала срока отбытия наказаний с 1 сентября 1945 года. Взыскать в пользу Кишиневской коллегии адвокатов с осужденного Мого И. Д. за выступление в суде адвоката Зуб - 300 рублей.

ПРИГОВОР окончательный и обжалованию в кассационном порядке не подлежит.

Председательствующий/Котляров/.

Народные заседатели/две подписи/.

Верно: Председательствующий /подпись/.

Копия верна /подпись/

Documentul de mai sus reprezintă o copie de pe sentința judecătorească din 31. 01 1946, din care rezultă că Judecătoria Supremă a R.S.S.M., compusă din secretarul Bînzar, acuzatorul de stat și procurorul adjunct al Județului Cahul, Afanasiev, și avocatul Zub, prezidată de Cotliarov G.T. l-a supus pe cetățeanul Moga Ilie Dimitrievici la privațiune de libertate pe un termen de 5 ani, cu confiscarea averii personale.

Motivele pe care s-a întemeiat acuzarea: „activitate antisovietică” – „colaborarea lui Moga I.D. cu autoritățile de ocupație românești”; „activitatea lui ca împuternicit agrar în satul Gavanoasa în anii 1941–1944”; „mînarea populației din satul natal la facerea șoselelor de importanță militară”; „colectarea hainelor de iarnă pentru armata română aflată în război împotriva U.R.S.S.”; „apartenența lui Moga I.D. la partidul românesc „Garda de fier”; „atitudinea lui dușmănoasă față de puterea sovietică”. Martorul acuzării: „Kolotenko N.T.”

În cursul anilor 1946 – 1949, mii de locuitori basarabeni de diferite naționalități au fost condamnați la ani grei de închisoare pentru „activități contrarevoluționare”.

4. Activitatea „patrulelor de autoapărare civilă” „Vestita” Rosenberg.

Pe plan extern, Kremlinul a mobilizat „partidele comuniste frățești” în vederea susținerii invaziei sale în România.

«Sînt basarabean, cu rădăcini de familie din veacuri: în 1935, săpînd în micul cimitir de la Poșta- Veche, am găsit, din întîmplare, mormîntul unuia dintre ascendenții răposatului meu părinte, din anul 1500! Deci niciodată nu am încetat să simt că m-am născut la Chișinău, în Basarabia, adică în România...

Am rupt-o cu ei încă pe timpul războiului sovieto - finlandez – unul din actele cele mai mârșave ale lui Iosif Djugașvili - Stalin... Atunci am înțeles, în sfârșit, „cine sînt ei și ce vor”. Am înțeles cauza și sensul rătăcirilor mele ideologice... I-am părăsit cu blestem!

...Și totuși unul din „ei”, bătând la ușa auditorului 1 de la universitate , pe Edgar Quiuet, unde eram în cursul examenului la „Istoria culturilor slave” (prof P. Panaitescu) m-a făcut să ies, sub pretext, de la examen și să fug în grabă să-mi adun catrafusele și să apuc rapidul „Unirea” București – Chișinău: Basarabia urma să fie „cedată”...

...În gara de Nord aglomerația era mare. Secretul „cedării” Basarabiei i-a făcut pe mulți să ia în grabă trenul : fanatici, amăgiți, naive, buimăciți, trădători, toți se duceau, grăbiți, la Chișinău...Era 17 iunie 1940.

Chișinăul liniștit, cu multe flori în parc, în bulevard, pe balcoane și la ferestre, a fișa, totuși, semne de neliniște. Pe ici, pe colo soldați cu căști, în patrule, cu baioneta la armă, păreau alarmați, neliniștiți. Pe străzi, oameni, în grupuri, vorbeau aproape în șoaptă...

Unii dintre prietenii de acasă, foști colegi de școală, se aflau pe poziție, mobilizați, pe linia Nistrului. Doctorul Trimescu, directorul de ani de zile al aeroportului din Chișinău, a povestit „la ureche” brutarului Meier G. că noaptea sosise ordinul de evacuare a aeroportului...

Acum nu mai pot să-mi amintesc cum și pentru ce am ajuns și eu la etajul doi al casei de la intersecția străzilor Alexandru cel Bun și Armenească, vis-a-vis de magazinul de arme Vijeovsky. O mulțime de tineri și de adulți (evrei, ruși, ucraineni, câțiva moldoveni) se înghesuiau în jurul unui grup – Bubiș, Klinciniov, Moraru, „vestita” Rozenberg (nu înțelegeau cum ea se afla aici, când se știa că de ani de zile era în închisoare la penitenciarul central) și alții. Se dădeau ordine patrulelor, câte trei în patrulă: a opri și a dezarma orice grup răzleț de militari români ! O mîrșavă născocire a ocupanților ce stăteau gata pentru năvălire, dincolo de Nistru ! Uneltele lor răspundeau marea minciună că, cică, „românii se retrag jefuind și violând” – una din calomiile politice întrebuintate atît de des de către năvălitorii ruși, în diferite părți ale lumii cu scopul clar de a devia atenția populației locale de la atacul ocupației, subjugării...

...Iată-mă cu o veche armă belgiană „Browning” la spate, cu mine încă doi... Mergeam în sus pe stradă Gogol... De odata, în fața noastră a apărut un grup de ostași români , trei soldați și un subofițer. F. îndreaptă arma spre dînșii. Îi spun la ureche: „nu trebuie, ce faci?!”. El nu răspunde. „Aruncați armele!”. Subofițerul aruncă pistolul. Doi soldați aruncă armele „Maulicher”. Al treilea o dă jos, încet, în poziția „repas”. F. i-o smulge grosolan.

„Măi fraților, ce vreți de la noi? Am primit ordin de retragere și îl executăm... Vai de noi, parcă ne-am uitat cu totul !”

Eu stau ca trăsniț. Un amestec de consimțire și milă îmi umple sufletul, inima mi se zbate intens... Ce porcărie cu aceste „patrule de autoapărare”. Nu e

nici o apărare, fiindcă nimeni nu atacă. Toată povestea e o pură provocare !... Va curge sânge nevinovat... Lîngă Durlești, un grup de militari români, interceptat de o patrulă ca a noastră, a deschis foc, unul din patrulă a căzut ucis pe loc, doi au fugit... Cine era vinovat de toate aceste cazuri tragice și, nu mai puțin, comice, oare nu agenții ocupanților, din strada Armenească, etajul doi ?!...

Toate acestea nu erau decît amănuntele sistemului stalinist de pregătire a ocupației: provocare de neliniște, de necertitudine și spaimă, de buimăcire generală, pentru a veni apoi „ca eliberatori”... Și „eliberatorii” au sosit la 4 dimineața...» – mărturisește și se pocăiește, în revista „Basarabia”, Z. K. Gr. Vindeleanu, fost membru al unei troici „de autoapărare civilă”. Haifa, Israel.

5. 3 iulie 1940. Scriitorii români condamnă răpirea Basarabiei.

În această zi de doliu național, scriitorii români trimit cuvântul lor lumii și țării.

Sfășierea Patriei noastre, prin ocuparea de către străini a Basarabiei și Bucovinei de Nord, ne-a umplut de durere și revoltă. Pământurile ocupate astăzi au fost de totdeauna locuite de români. De 600 de ani în coace, documentele arată stăpânirea voievozilor noștri asupra lor. În al XV-lea sec., voievodul român Ștefan cel Mare, stăpânitor al întregii Moldove, lupta pe Nistru și pe Dunăre împotriva tătarilor și a turcilor. El era socotit de lumea apuseană pe care o apăra cu oștile lui, „sabia creștinătății” și „Atletul Lui Hristos”, așa cum l-a numit Papa Pius al II-lea. Pe atunci, poporul rus, aflat sub dominația tătarească, nu văzuse niciodată Nistrul.

Acest popor a trăit, până în veacul al XVII-lea, despărțit de al nostru prin populații și state străine.

Ținuturile rupte românismului au fost întotdeauna un singur trup cu Moldova; chiar numele de Basarabia și Bucovina au fost puse în circulație mai cu deosebire de oportunismul politic al răpitorilor de la 1775 și 1812: băștinașii n-au încetat până astăzi de a-și spune moldoveni. Învățații străini, statistici rusești și austriace afirmă covârșitoarea și permanenta majoritate a românilor în Basarabia și Bucovina.

În vremea cât teritoriile răpite au stat sub stăpânire străină, s-au încercat asupra lor, fără nici o izbândă, toate metodele de deznaționalizare. După marele război din 1914 – 1918, atât Basarabia, cât și Bucovina s-au întors prin libera lor voință la statul românesc, pe temeiul principiilor de autodeterminare, care a fost și lozinca Uniunii Sovietice.

Prin urmare, nici drepturile etnice, nici cele istorice nu îndreptățesc repetarea samavolniciei.

Întemeiata noastră durere și revoltă o însoțim de un protest pe care îl îndreptăm către întreaga lume civilizată, către toate conștiințele ce mai prețuiesc justiția pe pământ, chiar către conducătorii vecinului care întrebuițează forța împotriva noastră cu mii de avioane și tancuri. Poporul nostru greu încercat nu a meritat asemenea crudă lovitură.

Noi știm prea bine că poporul român este ireductibil ca suflet și ca naționalitate. Dar tocmai de aceea ridicăm protestul nostru: fiindcă abia a ajuns la întregirea sa etnică și abia pornit către desfășurarea civilizației sale, neamul nostru este din nou lovit cu brutalitate și întors de la dezvoltarea firească. Nimeni, nici chiar dușmanii noștri cei mai crânceni, nu ne pot tăgădui dreptul la viață liberă, unitară, națională. Mormintele vechilor luptători, ctitoriile cucernice ale voievozilor, ca și silințele creatoare ale generației de azi, mărturisesc credința în idealul românesc al șirurilor de oameni vrednici care au trăit pe aceste pamânturi. Așadar, mutilarea de astăzi este o nedreptate atât de strigătoare, încât nu se poate crede că va rămâne definitiv.

Iubiților frați din vechea Moldovă de Nord și de peste Prut, noi scriitorii, care ne simțim glas și inimă a neamului, vă îndemnăm să fiți tari în nădejdea voastră. La încercări asemănătoare părinții noștri și-au pus credința în Dumnezeu Isus și nu s-au îndoit că după noaptea răstignirii vine lumina învierii.

În această zi de mâhnire și de înfrângere, să nădăjduim și noi cum au nădăjduit ei.

Acest cuvânt alcătuit de comitetul de conducere a Societății Scriitorilor români ajutat de sfatul și colaborarea domnilor Mihail Sadoveanu și Liviu Rebreanu, foștii președinți ai societății; Ion Minulescu și Ludovic Dauș, membrii fondatori ca reprezentanți ai întemeietorilor ei; Ionel Teodoreanu și Radu Gyr, ca reprezentanți ai generației tinere, este trimis fraților din Moldova de Nord și de peste Prut, ca și cunoștințelor luminate din lumea întreagă în numele tuturor scriitorilor români.

Președintele Societății Scriitorilor români, N. I. Herescu

Vicepreședinte, Ion Marin Sadoveanu

Membrii comitetului: Corneliu Moldovanu, I. Gr. Ferișteanu, V. Voiculescu, George Gregorian, Ion Pillat, Victor Ion Popa, Al. O. Teodoreanu, Tudor Vianu, Mircea Eliade, Ion Valerian.

6. Legea Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste cu privire la formarea Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești unionale (fragment)

Venind în întâmpinarea doleanțelor oamenilor muncii din Basarabia, ale oamenilor muncii din Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească privind reunirea populației moldovenești din Basarabia cu populația moldovenească din R.A.S.S. Moldovenească și călăuzindu-se de principiul dezvoltării libere a naționalităților,

Sovietul Suprem al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste HOTĂRĂȘTE:

- 1. Se formează Republica Sovietică Socialistă Moldovenească unională.*
- 2. În componența Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești unionale se includ orașele Tiraspol și Grigoriopol, raioanele Dubăsari, Camenca, Rîbnița, Slobozia și Tiraspol ale Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești, orașul Chișinău și județele Bălți, Bender, Chișinău, Cahul, Orhei și Soroca ale Basarabiei.*

1940, august 2

Pe 4 noiembrie 1940, M.I. Kalinin, președintele Sovietului Suprem al Uniunii Sovietice (între 1938 și 1946), a semnat Decretul cu privire la stabilirea graniței dintre R.S.S. Moldovenească și R.S.S. Ucraineană, prin care părți din Basarabia și din fosta Republică Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească au fost date Ucrainei.

7. Dezmembrarea teritoriului Basarabiei ocupate

În conformitate cu articolul 4 din Legea Sovietului Suprem al U.R.S.S. din 2 august 1940 „Cu privire la formarea Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești unionale” Prezidiul Sovietului Suprem al R.S.S. Ucrainene și Prezidiul Sovietului Suprem al R.S.S. Moldovenești au prezentat spre examinare Sovietului Suprem al U.R.S.S. proiectul privind stabilirea graniței precise între Republica Sovietică Socialistă Ucraineană și Republica Sovietică Socialistă Moldovenească.

Conform proiectului de graniță prezentat, de partea R.S.S. Moldovenești trec:

- a) 76 localități din județul Hotin cu o populație de 143 mii de oameni;*
- b) 6 localități din județul Ismail cu o populație de 21 mii de oameni;*
- c) 14 localități din județul Akkerman cu o populație de 39 mii de oameni;*

De partea R.S.S. Ucrainene trec:

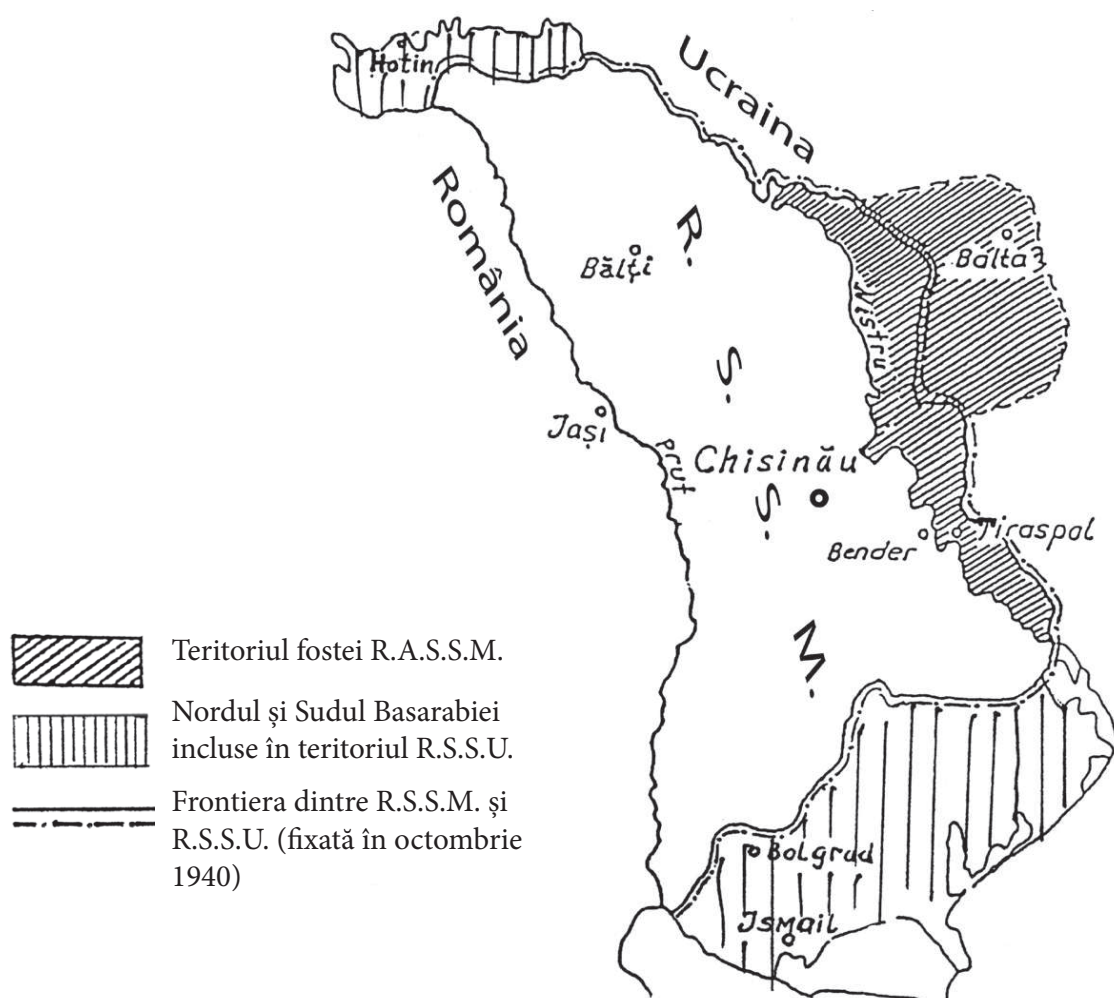
- (a) 46 localități din județul Bender cu o populație de 27 mii de oameni;*
- (b) 1 localitate din județul Cahul cu o populație de 8 mii de oameni;*

(c) 14 localități din fostele raioane ale R.A.S.S. Moldovenești cu o populație de 20 mii de oameni (1940, octombrie 21).

În felul acesta, conform proiectului, de partea R.S.S. Moldovenești trec 96 localități cu o populație de 203 mii de oameni, iar de partea R.S.S. Ucrainene – 61 localități cu o populație de 55 mii de oameni. Localitățile ce trec de partea R.S.S. Moldovenești în majoritatea lor au populație moldovenească, iar localitățile ce trec de partea R.S.S. Ucrainene în majoritatea lor au populație ucraineană, precum și populație bulgară și rusă.

Ca urmare a aplicării celor două legi, suprafața Basarabiei s-a micșorat de la 44 km² la 33,3 km².

Dezmembrarea Basarabiei (octombrie 1940)

8. Reprezentanți ai clerului despre anul trăit sub ocupația sovietică: iunie 1940 – iunie 1941.

«Potrivit legislației sovietice, întregul patrimoniu bisericesc aparține, „de drept”, statului. Comunităților religioase nu le era permis să dețină proprietăți imobiliare și nici valori patrimoniale de altă natură. Ele erau toate ale statului și acesta le „închiria” acestora atâta timp cât o comunitate sau alta se dovedea viabilă. Credincioșii ajunseră „chiriași” bisericilor construite din sudoarea și din râvna lor și a strămoșilor lor. Pentru ca biserica lor să fie lăsată să lucreze („работать”), enoriașii erau obligați să suporte un „bir” către stat, stabilit de cele mai multe ori arbitrar, dar care putea ajunge sume exorbitante. Ele variau la început între 3 mii și 5 mii ruble; mai târziu au prins a crește, atingând sume de ordinul zecilor de mii de ruble. Catedrala din Chișinău fusese obligată la un impozit de 24 de mii de ruble, plătit în 2 rate; a doua rată urma să fie plătită la 13 iulie 1941. Cu 3 zile înainte de eliberarea Chișinăului... Fiscalitatea exagerată era unul din mijloacele cele mai sigure de „lichidare” a bisericii. În momentul când aceste sume nu mai puteau fi asigurate, biserica – proprietate a statului, putea fi transformată „legal” în club, cinematograful, siloz de cereale, garaj sau atelier de reparații. În acest moment, propaganda ateistă anunță evenimentul ca pe un triumf al „lumii” împotriva „întunericului”. După venirea ocupanților, paraclisul Palatului Mitropolitan a fost transformat în „palatul pionierilor”. Capelele din cazărmi au fost prefăcute în cantonamente pentru soldați sau în grajduri. O capelă militară din cetatea Hotinului a fost transformată în ... latrină. De multe ori, în persoana „secularizatorilor” de biserici puteau fi recunoscuți localnici, participanți la mitingurile care s-au ținut un timp, prin anii '20, în așa-zisele duminici roșii, comuniști înveterați sau de ocazie, majoritatea străini de neamul și de legea noastră. Aceștia profitau de prezența lor la asemenea acte barbare pentru a-și manifesta, la modul primitiv, ura față de credința creștină, arzând sau profanând ostentativ icoanele, deteriorând picturile murale cu zgârieturi și mângălituri obscene, pângărind odoarele...».

«Din cei aproximativ o mie de preoți, câți se aflau în Basarabia în momentul invaziei sovietice, aproape jumătate s-au refugiat peste Prut... Printre cei rămași în parohii, s-au aflat preoți curajoși care, înfruntând prigoana ateistă și antinațională, precum și amenințarea deportării în Siberia și chiar moartea, s-au străduit să țină aprinsă candela ortodoxismului și românismului... Preotul Antonin Ștefăruță, care a slujit sub ocupație la Briceni, în fostul județ Hotin și în satele din jur, era mereu hărțuit și batjocorit, scuipat și împroșcat cu noroi – la propriu – numai pentru a-l sili să lepede haina preoțească... Un alt preot, Eustatie Chiriță, județul Lăpușna, avea să plătească cu viața o faptă curajoasă... Se zvonise și în satul Pitușca, precum că „președintele” local, până mai ieri pungașul satului, intenționa să arunce în aer biserica și „să plece

cu rușii”. Preotul a prins de veste și a chemat în ajutor satul; au venit cu mic cu mare, tineri și bătrâni hotărâți să apere biserica. A doua zi au fost ridicați de la casele lor vreo 12 gospodari, printre care și preotul Chiriță. Dintre ei, doar acesta a fost tras de o parte și răpus cu un glonț de pistol, pe marginea unui drum de țară. A fost găsit cu trei degete ale mâinii drepte înmănunchate, pentru închinare cu semnul Sfintei Cruci...

Numărul preoților deportați, uciși sau dispăruți în anul de ocupație 1940 – 1941 se ridică la 48. Se poate spune astfel că unul din zece preoți rămași sub ocupație a plătit cu viața sau cu libertatea! Preoțimea basarabeană rămasă pe loc a fost decimată și aceasta numai într-un singur an! Au fost asasinați de bolșevici preoți Gheorghe Mihalache din Tănătari Tighina, Gheorghe Tudorache din Grozești – Lăpușna, Teodor Bunescu din Zubrești – Lăpușna, Gheorghe Maleavin din Selemet – Tighina. Unii preoți au murit pre matur, „de inimă rea”, chiar în ziua cedării Basarabiei (ca preotul Mihail Vasilache, un vrednic misionar din Alcedar, Orhei), alții nemaiputând îndura persecuțiile și umilințele, ca Dumitru Cozinschi din Troița/ Tighina, Ștefan Zagorodnâi din Suruceni/ Lăpușna, Ion Dulap din satul Rădeni/ Orhei. În timpul ocupației bolșevice a încetat din viață renumitul compozitor bisericesc și dirijor de cor, Mihail Berezovschi. Printre cei „dispăruți” dar despre care s-a aflat mai târziu că nu mai sînt în viață, s-a numărat unul din „venerabilii” bisericii basarabene, Alexandru Baltaga, fostul reprezentant al preoțimii în „Sfatul Țării”. A fost „ridicat” de NKDV și s-a spus ca a încetat din viață pe drum, înainte de a fi ajuns la locul surghiunului (avea 80 de ani!). Celălalt „venerabil” al bisericii basarabene, părintele Constantin Popovici a fost izgonit din casă, la cei peste 80 de ani ai săi, constrâns să locuiască în condiții mizere, umilit. A avut însă fericirea să apuce ziua eliberării; a murit în 1943. Tot printre „dispăruți” a fost trecut și părintele Mina Țăruș (n. 1884), din Camenca/ Orhei, „ridicat” de asemenea de NKVD, despre care s-a zvonit că ar fi murit ars de viu în închisoarea din Orhei, incendiată de ruși în timpul retragerii lor din Basarabia...»

«Abia în decembrie 1940 și-a făcut apariția la Chișinău un arhiepiscop rus care s-a recomandat „Alexie de Tula”, zicându-și mai apoi „arhiepiscop al Chișinăului și Basarabiei”. Venea cu scopul de a instaura autoritatea Bisericii Rusești asupra credincioșilor basarabeni... Îndată după sosire Alexie a ordonat ca toate slujbele să se facă în slovană, iar sărbătorile numai pe stil vechi... Episcopul îi condamna cu asprime pe cei ce se refugiaseră sau se pregăteau să o facă, invocând versete din Evanghelia de la Ioan... Episcopul nu scăpa nici un prilej de a vorbi rău Biserica Română, certându-i pe cei ce continuau să-i poarte respect și să-i păstreze fidelitatea, iar pe cei ce făcuseră cereri de repatriere îi considera trădători...» (Pasajele reproduse aici provin din volumul „Din istoria vieții bisericești din Basarabia” de Boris Buzilă).

9. Deportările din anii 1941, 1949 și 1951

Practicate și de regimul țarist înaintea celui sovietic, deportările au reprezentat cea mai eficace metodă de rusificare și deznaționalizare a grupurilor etnice neruse. Țelul nedeclarat al deportărilor a fost acela de a dezrădăcina românii din teritoriile ocupate, de a băga spaima în cei care erau lăsați să-și ducă viața mai departe în locurile strămoșești. Deportările s-au desfășurat pe etape. Prima etapă cuprinde intervalul de timp dintre 28 iunie 1940 și 22 iunie 1941.

Operațiune de deportare în masă, ordonată de Comitetul Central al Partidului Comunist din Moldova (P.C.M.) și executată de conducerea Comisariatului Poporului al Afacerilor Interne (N.K.V.D.) din RSSM, a fost declanșată în noaptea de 12 spre 13 iunie 1941.

Niciun deportat nu poate uita acea noapte jalnică, când trupe subordonate NKVD-ului au năvălit asupra satelor basarabene, au înconjurat casele celor înscrisi în listele deportaților, au bătut nerebdători la uși, au intrat în case, au dat ordine scurte și reci: „timp de o oră să fiți gata...”, aveți voie să luați cu voi doar o legăturică...”

În acea zi tragică peste 22 mii de români basarabeni (copii, femei, bărbați) au fost ridicați de pe plaiurile lor natale, din căminele lor, transportați la cele mai apropiate stații de cale ferată, înghesuiți în vagoane de vite și expediați în regiuni necunoscute din Siberia și Kazahstan. Pe vagoane se putea citi o lozincă plină de cinism: „Emigranți voluntari”.

Femeile cu sau fără copii erau despărțite de soți, împinse în vagoane, câte 50-60 și chiar mai multe într-unul singur, cu ușile lăcătuite și ferestrele oblonate sau zăbrelete. Călăii nu le-au scutit de exil forțat nici pe femeile însărcinate. Unele dintre ele au născut în vagoanele în care călătoreau, în condiții necorespunzătoare. Din cauza zăpușelii și înghesuielii din vagoane, a lipsei de hrană și de condiții elementare de igienă multe dintre ele se îmbolnăveau și mureau pe drum.

Ajunși la destinație, în pădurile Siberiei sau în stepile Kazahstanului, deportații erau nevoiți să-și construiască adăposturi și obligați să muncească din greu „pentru viitorul luminos al omenirii”.

În decembrie 1948, Iosif Mordovet, șeful sistemului de securitate din RSS Moldovenească, a expediat superiorului său de la Moscova, Victor Abakumov, o scrisoare în care printre altele sublinia: „...Petru intensificarea colectivizării agriculturii în republică, se simte nevoia de a strămuta din RSSM toate elementele care se manifestă dușmănos față de politica statului sovietic: foștii țărani chiaburi, comercianți, moșieri, membrii ai partidelor burgheze și adepții

ideologiilor religioase” ; și îi aducea la cunoștință lui Abacumov că autoritățile supreme de partid și de stat de la Chișinău intenționează să ridice problema deportării la nivelul Comitetului Central al PC (b) din Uniunea Sovietică.

Cînd solicitarea autorităților supreme de la Chișinău a primit undă verde, imediat s-a trecut la realizarea ei. La 28 iunie 1949 Consiliul de Miniștri al R.S.S.M. a adoptat hotărârea „Cu privire la deportarea familiilor de chiaburi, a foștilor moșieri și a marilor comercianți”, în total în număr de 11 342 de familii din orașul Chișinău și din cele 66 de raioane ale R.S.S.M. Ca urmare, într-o singură noapte, cea din 5 spre 6 iulie 1949, nu mai puțin de 25 000 de moldoveni au fost ridicați, îmbarcați în trenuri și deportați în Siberia și în Kazahstan. În legătură cu această acțiune un martor ocular relatează: „Ziua de 6 iulie 1949 a devenit zi de doliu pentru toată populația Moldovei. În această zi n-a fost sat sau oraș în care oamenii să nu se fi despărțit în lacrimi de rude și de prieteni”. Resursele dedicate operațiunii de deportare, denumită „ЮГ”/„Sud”, au fost impresionante, cuprinzând: 4500 de colaboratori operativi (4000 au fost aduși din alte republici sovietice), peste 13.800 de soldați și ofițeri, peste 24.700 de activiști de partid și de stat. Pentru realizarea operațiunii au fost utilizate mijloace de transport numeroase: 4069 camioane (din care 2653 au fost aduse din Ucraina) și alte mijloace de transport terestre, 1573 vagoane de cale ferată (30 de garnituri de teren).

Operațiunea a fost condusă de un stat - major compus din 30 de persoane, inclusiv: Iosif Mordoveț, A. Kolotușkin (subșeful lui Mordoveț), I. Ermolin (împuternicitul Ministerului Securității Statului al URSS, comandantii echipelor speciale de coordonare recrutați din mai multe orașe sovietice.

«Unul dintre activiștii implicați în deportări a fost Artiom M. Lazarev, care atunci lucra în raionul Căinari și care ulterior a devenit ministru al învățământului din R.S.S. Moldovenească, „expert” în etnogeneza slavă a moldovenilor și a eternei lor aspirații de a fi parte a Rusiei» (Larry L. Watts, „Ferește-mă, Doamne, de prieteni...”).

După cum rezultă din rapoartele întocmite de organele represive ale RSSM, operațiunea și-a atins integral scopul propus: din Moldova sovietică au fost deportate 11.293 de familii, cu 9745 de bărbați, 13 924 de femei și 11.381 de copii.

„O acțiune similară a avut loc la 1 aprilie 1951, când au fost deportați din teritoriul RSSM în Siberia „participanți activi ai sectei antisovietice a iehoviștilor și familiile lor”, în total 723 de familii, însumând 2617 de persoane” (Pavel Moraru). Operațiunea de deportare fiind denumită „Nord”. Detaliile operațiunii de deportare, semnată de I.L. Mordovets, șeful KGB-ului din R.S.S.M., au fost expuse la ședința C.C. al P.C.M. din 9 iulie 1949, de către N. Gr. Koval, prim-secretar al C.C. al P.C.M.

Prigonirea credincioșilor a continuat și după demiterea lui Mordoveț (1955). Din inițiativa noului șef al serviciului de securitate din RSSM, Andrei Prokopenko, Comitetul Central al PC(b) M și Consiliul de Miniștrii al RSSM au adoptat hotărâri privitoare la închiderea locașurilor Sfinte de pe teritoriul RSSM.

* * *

„Către Comitetul executiv al raionului Bolgrad, 15 mai 1941. Tovarășul Kalcev, președintele sovietului sătesc Cubei. Alcătuiți o listă de persoane, locuitori ai sovietului sătesc, care urmează a fi deportate din comună, separat pentru capii de familie și separat pentru cei care urmează să fie deportați cu tot cu familii. Comunicați-ne neîntârziat numărul sătenilor pe care ați hotărât să-i deportați. Președinte, Kalchin, semnătura”. Răspuns: „Comunicăm că din satul Cubei am hotărât să deportăm 125 de capi de familie și 25 de capi de familie împreună cu familiile lor. Președinte - Kalcev, semnătura”.

* * *

Din Hotărîrea Consiliului de Miniștri al R.S.S.M. din 28 iunie 1949: „A confirma listele de chiaburi, de foști moșieri și de mari comercianți prezentate de comitetele executive orășenești și raionale ale Sovietelor de deputați ai oamenilor muncii din R.S.S.M. în număr total de 11 342 de familii, inclusiv:

1. în orașul Chișinău	– 340 de familii,
2. în raionul Otaci	– 263 de familii,
3. în r-nul Baimaclia	– 144 de familii,
4. în r-nul Bălți	– 161 de familii,
5. în orașul Bălți	– 185 de familii,
6. în r-nul Vadu-lui-Vodă	– 238 de familii,
7. în r-nul Congaz	– 254 de familii,
8. în r-nul Chișinău	– 233 de familii,
9. în r-nul Cornești	– 277 de familii,
10. în r-nul Cotovschi	– 339 de familii,
11. în r-nul Cărpineni	– 284 de familii,
12. în r-nul Nisporeni	– 305 de familii,
13. în r-nul Strășeni	– 337 de familii,
14. în r-nul Ungheni	– 296 de familii,
15. în r-nul Soroca	– 173 de familii,
16. în r-nul Ocnița	– 194 de familii,
17. în r-nul Cimișlia	– 149 de familii”;

și așa mai departe pînă la numărul de ordine de la urmă (67).

Fragment din cartea „Bătăi în ușă” de Iosif Gherasimov,
participant activ la operațiunea de deportare din 6 iulie 1949

— *Tovarăși, începu cu voce puternică Gololobov, timpul ne presează. O să fiu scurt la vorbă.*

Trase în față o mapă roșie și cu ochii pironiți pe ea continuă:

— *Pe umerii noștri a căzut o sarcină foarte grea și foarte importantă. A fost adoptat ucazul cu privire la strămutarea în regiunile îndepărtate ale persoanelor care au colaborat cu ocupanții germanofasciști, a speculanților, și a elementelor ostile și suspecte. Listele persoanelor supuse deportării sunt aprobate de Ministerul Securității de Stat. Dumneavoastră cu toții sînteți reprezentanții comitetului raional de partid la locul de trai și sînteți chemați ca împreună cu noi să aduceți la îndeplinire ucazul. Trebuie să porniți îndată ce se termină această ședință. Rog pe toți comuniștii să ia o atitudine foarte și foarte serioasă față de sarcina ce li se pune în față, întrucît noi vom aprecia gradul de pregătire a cutărui și cutărui tovarăș conform conștiinciozității de care va da dovadă în timpul acestei operații. De aici trageți concluziile de rigoare. Ofer cuvîntul tovarășului Tkaci pentru un scurt instructaj.*

Căpitanul se ridică fără grabă.

— *Va să zică, e bine, vorbi el cu voce moale, catifelată. Nu mă îndoiesc că au înțeles cu toții în ce constă esența operației. Acum fiecare va primi de la mine un plic în care se află instrucțiunea și un formular vizate de procuror. În fiecare formular sînt indicate numele de familie ai celor ce urmează a fi strămutați și a membrilor familiei sale. E clar?... Acționați în felul următor. La ora două fix deschideți plicurile. Verificați ceasornicele după ornicul comitetului raional de partid, iată-l acolo pe perete. Chiar în momentul acesta în toate satele președinții de soviet mobilizează activul ca să asculte în mod obligatoriu o lecție. După cum vă dați bine seama, în orice moment și în primul rînd puteți conta pe sprijinul activiștilor. Cei care ajung în sat mai devreme de orele două, se întretin cu activiștii, citind lecția. Textul o să-l primiți de la mine... După ce ați desfăcut plicul și după ce ați citit atent, negreșit veți afla la cine trebuie să mergeți, înaintați în ordinea stabilită: în frunte merg activiștii, după ei vin soldații și numai după aceea dumneavoastră în compania unui ofițer. Cred că ați priceput că veți fi însoțiți de un grup de soldați, condus de un ofițer. Nu uitați, în ușă bat activiștii și tot ei intră primii în casă, apoi soldații, apoi dumneavoastră. Citiți formularul cetățeanului cu pricina. Toate acțiunile le coordonați cu ofițerii. Iar țăranilor le lămuriți că noi ne-am apucat să curățim republica de dușmanii Patriei și prin această acțiune întărim forța statului nostru. Asta-i! Aproopiați-vă și luați plicurile.*

10. Alexe Focșa despre condamnarea tineretului basarabean care s-a împotrivit ocupației sovietice

Rezistența

Chiar din prima zi a trecerii Nistrului, la 28 iunie 1940, forțele ocupante sovietice au arestat mii de basarabeni, considerând că în acest fel, pe de-o parte vor decapita rezistența populației, iar pe de altă parte vor băga groaza în cei care ar avea de gând să nu se supună noii orânduiri. Astfel, numai la Rezina, un mic târgușor de pe malul Nistrului, au fost arestate peste douăzeci de persoane, în frunte cu avocatul Zahei Grigoriu, nepotul povestitorului Ion Creangă, medicul spitalului și circumscripției sanitare Vasile Focșa, inginerul agronom Eugen Pavlovschi cu tehnicianul său Matcovschi, Rudolf Stremcovschi șeful vămii, Tudor Panighianț venit în permisie din armată, precum și mulți alții. Directorul Școlii de Arte și Meserii din localitate, Apostol, împreună cu adjunctul său s-au sinucis în momentul când organele de represiune au venit să-i ridice.

Dar speranța sovieticilor, de a intimida chiar de la început pe basarabeni, a fost spulberată, în sate și orașe, în fabrici, în instituții, în școli au început să se formeze grupuri de rezistență antisovietică care s-au implicat activ în lupta pentru realipirea teritoriului dintre Prut și Nistru la România, cu toate că arestările și deportările se țineau lanț. Noi și noi forțe de represiune sovietice soseau de peste Nistru cu ordinul expres de a lichida nesupunerea; mașina de propagandă își intensifica acțiunile, dar totul era în zadar.

În rândurile de față se va vorbi numai de grupul de rezistență antisovietică din orașul Orhei, din perioada septembrie 1940-aprilie 1941.

Odată cu reînceperea anului școlar din toamna anului 1940, tinerii sosiți de prin satele județului, împreună cu localnicii, cursanți ai Școlii Pedagogice din Orhei sau ai altor școli, au început să se organizeze în clandestinitate în vederea luptei contra tendinței de rusificare a basarabenilor, pentru realipirea teritoriului răpit la România Mare.

Din ce în ce mai des, au început să apară foi volante în cutiile de scrisori, prin care cetățenii erau îndemnați să saboteze dispozițiile autorităților, să aștepte cu încredere eliberarea de sub jugul URSS. Către sfârșitul anului 1940 și mai ales la începutul lui 1941 pe zidurile clădirilor erau lipite, în timpul nopții, manifeste antisovietice, acțiune care a culminat cu apariția acestora pe clădirea NKVD-ului (securității sovietice) și a miliției orășenești. Totodată, în mai multe locuri au fost arborate steaguri tricolore.

Aceste acțiuni au înfuriat profund autoritățile. Milițienii nu dovedeau să rupă afișele de pe ziduri, pompierii se grăbeau să dea jos steagurile de pe clădiri. Au fost întărite organele de represiune cu forțe proaspete sosite din Ucraina sovietică. Telegrama și telefoane de la Moscova cereau urgentarea descoperirii și anihilării rețelei de rezistență clandestină.

Au început percheziții și arestări.

În luna aprilie 1941 se găseau în închisoarea din Orhei peste o sută de tineri dovediți sau numai bănuți de a fi participat la acțiunile arătate mai sus. La început arestările se făceau mai mult la întâmplare, dar încetul cu încetul, au fost descoperiți și adevărații vinovați, mai ales în urma perchezițiilor efectuate și găsirii unor materiale compromițătoare.

Nucleul activ al rezistenței era reprezentat de un grup de 21. persoane, cei mai mulți elevi ai Școlii Pedagogice locale dintre tineri 14 erau băieți și 6 fete (Mara Vascan, Holban Elena, Martinov Lara, Bacal, Boguș și ultima a cărui nume nu-l rețin). Participa și profesoara lor, Măria Magearu.

Grupul condus de Anatolie Guma, era bine încheșat și reușise să ia legătura cu reprezentanții Armatei Române de peste Prut, avându-l ca om de legătură pe unul din participanți, Arcadie Jelea.

În jurul acestui nucleu au apărut, ca niște sateliți, grupuri mai mult sau mai puțin organizate, mai mult sau mai puțin implicate în acțiunile rezistenței.

Primele luni ale anului 1941 s-au caracterizat prin terorizarea populației orășenești. În fiecare noapte un Fiat supranumit și „teroarea roșie”, se oprea la câte o casă, din care pleca cu cei arestați.

Organele de represiune au procedat cu o cruzime sadică la anchetarea celor reținuți, majoritatea elevi sub 16-17 ani, instituind și în închisoare un regim special, menit să frângă împotrivirea deținuților.

Bătaia, tortura prin strângerea degetelor în ușă, lumina orbitoare a reflectoarelor în ochi, ținerea în picioare și lipsiți de somn zile și nopți întregi, hrană sărată după care nu se dădea apă de băut, interzicerea de a fi dus la WC în timpul anchetei, toate metodele cunoscute au fost folosite pentru a smulge arestaților recunoașterea vinovăției și prezentarea unor date legate de activitatea lor și a colegilor.

În perioada menționată șeful NKVD-ului local era col. Goldenberg, un tip înalt și masiv, care nu scăpa nici o ocazie vizitând cabinetele anchetatorilor, de a lovi măcar în treacăt pe deținutul interogat, între alți anchetatori, se remarcă ofițerii Cerepanov, Kravțov și Plotnicov. Ultimii doi erau specializați în aplicarea torturii, mai ales a bătailor și trebuie recunoscut că-și cunoșteau perfect meseria. Erau de un sadism rar întâlnit, simțeau o

plăcere diabolică să-și vadă victima zvârcolindu-se în chinuri, cu trupul sfârtecat, plin de sânge cu călușul în gură pentru a nu i se auzi strigătele. Se potoleau pentru un timp abia când cel adus la interogatoriu leșina și reîn-cepeau schingiuirea de îndată ce acesta, stropit cu apă, își revenea.

Era o acțiune sălbatică și aproape lipsită de sens, întrucât cel schingiuit nu putea mărturisi nimic în timpul bătăii din cauza călușului, iar după aplicarea „tratamentului” nu mai era în stare s-o facă. Dar aceasta nu-i preocupa pe călăi, căci declarațiile necesare erau întocmite dinainte, iar interogatul urma să-și pună doar semnătura, fără a ști măcar despre ce este vorba. Erau satisfăcuți și anchetatorii și șefii lor, numai cu faptul că aveau puterea să-și manifeste pornirile bestiale.

Majoritatea celor bătuți și schingiuiți s-au ales cu o vătămare irecuperabilă a organelor interne, urmare cărora au murit după un timp relativ scurt: de la 6 luni la 2 ani. Poate ar trebui amintit că NKVD-iștii foloseau în activitatea lor o cravașă de piele, având în vârf o bilă de plumb.

Spre mândria și demnitatea lor, tinerii, rezistând tuturor chinurilor, au refuzat să implice în vreun fel pe cele 6 fete participante la rezistența antisovietică, ceea ce a făcut ca NKVD-ul să nu găsească motive pentru a le aresta.

Procesul

Nucleul grupării de rezistență din orașul Orhei, din perioada septembrie 1940-aprilie 1941 a fost judecat separat, în ziua de 19.VI.1941 cei 14 tineri și profesoara lor au fost transferați la închisoarea de la Chișinău, iar la data de 24 iunie 1941 (două zile după începerea războiului pentru eliberarea Basarabiei) au fost judecați de către Tribunalul Militar din Odesa, deplasat la Chișinău, judecată fără dreptul de a fi apărați de un avocat și cu ușile închise. Rechizitoriul s-a bazat pe art. 54, punctele 4, 6 și 11, al codului penal din RSS Ucraineană, fiind calificați “dușmani ai poporului”. Procesul celor 15 inculpați a durat mai puțin de o oră, iar sentința (stabilită dinainte) a fost pe cât de simplă pe atât de eficace. Tinerii care împliniseră vârsta de 18 ani au fost condamnați cu toții la pedeapsa capitală, în timp ce aceia care nu ajunseseră la vârsta amintită au fost condamnați la 25 ani de închisoare. Profesoara a fost privată de libertate pentru perioada de 10 ani, urmând a fi deportată încă 5 ani.

Cei 6 condamnați la moarte au fost executați de îndată, dar nici până azi nu se cunoaște locul, sau mai bine zis groapa comună, în care au fost aruncate cadavrele tinerilor eroi, martiri pentru cauza românească. Iată mai jos numele lor:

GUMA ANATOLIE, conducătorul grupului de rezistență, născut în anul 1922 în satul Ordășei din județul Orhei. Avea un frate mai mare, Vladimir, student, care a reușit să scape de arest și unul mai mic, Victor judecat în același proces. Ca și ceilalți condamnați urma cursurile Școlii Pedagogice din Orhei. A fost arestat în aprilie 1941.

MIHU GHEORGHE născut în satul Curleni din jud. Orhei, tot în anul 1922.

EPROV VICHENTIE, născut în anul 1921 într-o comună din jud. Orhei.

BRODEȚCHI VICTOR, născut în 1922 în com. Puținței, jud. Orhei.

COTUN ANATOLIE, din același județ.

COZMA ONISIE, de prin împrejurimile Orheiului.

Cei condamnați la 25 ani de închisoare, dar care din lipsă de spațiu au fost trimiși ulterior în lagăre de muncă forțată, sunt următorii:

GUMA VICTOR, fratele conducătorului rezistenței, născut în 1924.

MARTÎNOV GHEORGHE, (Iura), născut în anul 1924 în corn. Cocorazeni, jud. Orhei. Evenimentele din iunie 1940 îl găsesc elev proaspăt promovat în clasa a VI-a a liceului „Vasile Lupu” din Orhei. După ocuparea Basarabiei de URSS urmează cursurile Școlii Pedagogice în anul III (fiindu-i echivalate studiile anterioare). Angajat activ în mișcarea de rezistență, este arestat la data de 11 aprilie 1941, maltratat fără milă de către anchetatori, când se remarcă prin ținuta sa demnă și lipsită de teamă. După condamnare este evacuat în orașul Kazan, de unde se vede transferat pe rând: la Colonia Lagăr Svajsk, într-un lagăr din Siberia și în sfârșit ajunge în minele de cărbuni din Karaganda. După 13 ani de detenție (în 1954), bolnav și extenuat, este eliberat ca urmare a rejudecării procesului, acțiune efectuată după moartea lui Stalin și până la urmă reușește să se întoarcă în Basarabia. Este angajat magaziner la gara Călărași de unde se și pensionează. Urmează la fără frecvență cursurile unui Institut de pictură, lăsând tablouri valoroase. Are doi copii. Moare în aprilie 1991 în urma unui atac de cord.

SÎRBU CONSTANTIN, arestat când nu împlinise încă 17 ani.

BOGUȘ PAUL, a cărei urmă s-a pierdut în lagărele Tatariei.

BRAȘOVEANU EUGEN, o fire expansivă și optimistă. A murit în lagărele sovietice.

ȚELEA ARCADIE, născut în satul Baxani, jud. Soroca în anul 1924. Primele clase medii le urmează la Soroca, de unde se transferă la liceul „Vasile Lupu” din Orhei. După cedarea Basarabiei în 1940 se înscrie la Școala Pedagogică. Apreciat pentru „curajul și spiritul său de inițiativă, este trimis de către grupul de rezistență să treacă clandestin granița în România, pentru a lua

legătura cu organele competente ale Armatei Române în vederea obținerii de instrucțiuni și îndrumări. S-a achitat perfect de sarcina încredințată, făcând trei drumuri la Iași și înapoi, fiind arestat în timpul îndeplinirii ultimei misiuni. S-a comportat admirabil în timpul cercetărilor, reușind la început să-și inducă în eroare anchetatorii. Abia după ce au fost arestați cei din grupul de rezistență din Orhei, s-a făcut legătura dintre acțiunile sale și cei arestați și a fost transferat din închisoarea în care se găsea în Chișinău în cea din Orhei. A fost cel mai torturat și schingiuit deținut din grup, dar anchetatorii n-au reușit să-l facă să vorbească. După condamnare a fost dus într-o închisoare din Kazan, iar de acolo în lagărul colonie Sviajsk, unde a murit la sfârșitul anului 1942 ca urmare a bătailor suferite în timpul cercetărilor, când i-au fost distruși ambii rinichi.

DRUGUS MIHAIL, elev în clasa a 8-a de liceu, născut în com. Cuizorca, jud. Orhei, a murit și el tot în închisoare.

MĂRIA MAGEARU. Profesoara Școlii Pedagogice din Orhei, după ce a fost condamnată și apoi evacuată la Kazan, ajunge în lagărul-colonie Sviajsk, unde are norocul de lucra la spital, între anii 1942-1944. În calitate de soră medicală pe care o avea acolo a căutat să ajute cu tot ce a putut pe concetățenii săi. În acest lagăr, unde mureau zilnic cu sutele, a reușit să salveze viața multora. Dacă sânt vii astăzi, ei îi datorez aceasta, pentru care fapt îi voi purta recunoștință până la moarte. A reușit să supraviețuiască detenției și s-a întors în Basarabia.

În afara grupului condamnat la Chișinău, au rămas în închisoarea din Orhei ceilalți tineri participanți la rezistența antisovietică. În ziua de 24 iunie 1941 au fost încărcăți în autocamioane, duși la Chișinău și urcați în vagoane de animale, reamenajate în grabă pentru deținuți. Garnitura de tren a rămas în gară tot timpul cât aceasta era bombardată și ardea, ca spre dimineața zilei de 25 iunie să pornească spre inima URSS-ului. Înghesuiți într-un hal fără de hal în vagoane, pe o arșiță cumplită, având ca hrană pește sărat și în lipsă permanentă de apă, deținuții au mers continuu 10 zile până au ajuns în orașul Kazan. pe Volga, împuținați în urma deceselor din timpul călătoriei. Au fost repartizați într-o închisoare improvizată în fosta biserică „Maica Domnului”, unde s-a stat între 4-5 luni, până la judecata efectuată de Tribunalul Militar Privoljje din Kazan, primind condamnări între 10 și 25 ani de închisoare.

Iată câțiva dintre cei de care-mi aduc aminte:

FRUNZĂ OLEG, născut la Hagiești - Orhei în anul 1923. Arestat la 15 aprilie 1941, evacuat din Basarabia în iunie a aceluiași an, a fost condamnat

de Trib. Militar din Kazan la 10 ani de lagăr și 5 ani deportare. S-a găsit în detenție și deportare în Ural și Siberia timp de 15 ani, dar a reușit, să supraviețuiască și să ajungă în România. S-a căsătorit și are un fiu. A terminat ASE-ul la fără frecvență, lucrând ca economist în construcții, în prezent este pensionar și locuiește la Bacău.

SIMION BOBEICĂ, născut la Mărculești, jud. Orhei în anul 1924.

AVRAMOGLU DUMITRU, din Bravicea, jud. Orhei, născut în anul 1923.-

CIOBANU VSEVOLOD, (Seva), născut la Orhei. Arestat la 17 ani, după ce fusese ridicat și tatăl său. Condamnat la 10 ani de lagăr, a murit în anul 1942 în timp ce se găsea în lagărul-colonie Svajsk din republica Tătară, în detenție s-a stins și tătar său.

AȘVITZ VEACESLAV, a reușit să-și execute pedeapsa de 10 ani și să revină într-o localitate din Basarabia.

BUDEANU LEONID, arestat la vârsta de 17 ani, a fost condamnat la 10 ani de închisoare la Kazan. De atunci nu se mai știe nimic despre dânsul. Bun coleg, demn, neînfricat, fire sensibilă.

CUDRIȚCHI PETRU, n-a reușit să supraviețuiască anilor de detenție, stingându-se în cine știe ce loc din taigaua siberiana.

DOBÎNDĂ DUMITRU, condamnat la ani grei de închisoare, a rămas să-și doarmă somnul de veci în liniștea nopții polare.

Din atâția tineri, aproape copii, intrați pe mâinile organelor de represiune sovietice, n-au supraviețuit decât câțiva.

Să nu lăsăm, deci, ca timpul nemilos să facă front comun cu teroarea comunistă, ștergând din memorie numele și activitatea celor ce s-au jertfit pentru întregirea neamului!

11. Schimbarea unor denumiri de localități basarabene : din „țariste” și „românești” în „sovietice” și „rusești” (1945-1946).

Setul de documente cuprinde: ucazuri emenate de la Consiliul legislativului RSS Moldovenești; hotărâri emise de organe administrative locale; cereri adresate Organului legislativ republican sau Consiliului legislativ republican de către organe administrative locale (orașenești, sătești) sau de grupuri de cetățeni din orașe și sate basarabene – toate privitoare la schimbarea unor denumiri de așezări omenești basarabene.

Заявление / Cerere

Мы граждане пос. «Дечибал» Згурицкого района, МССР просим переименовать наш поселок носящий румынское звание «Дечибал» на новое название «Малая Татаровка»

В чем и подписываемся:

- 1. Вробий Михаил Козмович*
- 2. Врабий Козьма Иванович*
- 15. Врабий Николай Кузмович*
- 16. Солза Пантелей Георгиевич*

Выписка из протокола №23 / Extras din procesul-verbal nr. 23

Заседания Зругицкого Районного Исполн. Комитета от 29 июня 1945 года.

Заявление граждан населенного пункта «Дечебал» Старо-Татаровского сель-совета о переименовании населенного пункта носящего румынское название, «Дечебал», в название советское, Малая Татаровка.

Районный исполнительный комитет решил: удовлетворить просьбу гр-н населенного пункта Дечебал, Старо-Татаровского Сель-совета о переименовании населенного пункта, носящего румынское название бывшего короля Дечебал, на советское название Малая Татаровка.

Просить уездный исп. ком. данное решение утвердить и поставить данный вопрос для дальнейшего решения перед Президиумом Верх. Сов. МССР.

Председатель районсполкома

(Буряк)

Секретарь

(Уральская).

В Згурицкий райсовет депутатов трудящихся / Către Consiuliul Raional Zgurița

Справка

Мы, нижеподписавшиеся г- не села Траяны ходотайствуем переименовать румынское название нашего села «Траяаны» на новое название «Новая Слобозия»

- 1. Паскару Федор Данилович*
- 2. ....*
- 3. ....*
- 13. Урсу Екатерина*
- 19. Пушкашу Профир*
- 20 Пушкашу Анна*

25. Урсу Иван
26. Урсу Анна
27. Урсу Филип
90. Пасынку Наталья

**Решение Згурицкого районного исполнительного комитета
от 25 августа 1945 / Hotărârea Comitetului executiv raional Zgurița
din 25 august 1945**

**Заявление гр-н населенного пункта «Троян» Ст. Татаровского
Сельсовета о переименовании указонного населенного пункта
с заменой румынского названия «Троян» на советское название
«Новая Слобозия».**

Исполком Районного Совета решил:

Удовлетворивить просьбу граждан населенного пункта, носящего название румынского императора «Троян» на советское название «Новая Слобозия».

Просить уездный исполнительный комитет данное решение утвердить и поставить вопрос для дальнейшего решения перед Президиумом Верх. Сов.

Председатель райисполкома

(Буряк).

**Выписка из протокола заседания Исполкома Сорокского
Уездного Совета деп. тр-ся 12 сентября 1945 года / Extras din
procesul-verbal al ședinței Comitetului executiv județean Soroca
din 12 septembrie 1945**

**Об утверждении решений Зкурицкого и Тырновского
раисполкомов „О переименовании населенных пунктов”.**

Идя на встречу пожеланиям граждан нас. пунктов Дечебал, Троян и Елена-Доамна, о переименовании этих нас. пунктов и присвоении им других названий, Исполком Уездного Совета решил:

а). Утвердить ходатайство Исполкома Згурицкого Районного Совета депутатов тр-ся от 29-ого июня 1945 г. и 22-ого августа 1945 г. „О переименовании населенных пунктов”.

- Населенный пункт Дечебал Старо-Татаровского сельсовета, с присвоением ему наименование Малая Татаровка.
- Населенный пункт Троян, Старо - Татарского сельсовета, с присвоением наименование „Новая Слободзея”.

б). Удовлетворить ходатайство Тырновского Районного Совета деп. тр-ся от 18 июня 1945 г. „О переименовании села Елена-Доамна Бричанского сельсовета”, с присвоением ему наименования Слободзея.

в). Просить През. Верх. Сов. МССР утвердить данное решение.

Председатель Исполкома Уездного Совета К.Саблин

Секретарь

А.Кийко

Поставление Секретариата През. Верх. Сов. МССР от 1-ого февраля 1946 / Hotărârea Cancelariei Prezidiului Sovietului Suprem al RSSM din 1 februarie 1946

„О переименовании отдельных нас пунктов Сорокского уезда”.

Рассмотрев представленные материалы Сорокским уездным Исп. Комитетом о переименовании отдельных нас. пунктов Сорокского уезда, Секретариат През. Верх. Сов. МССР постановляет:

а). Согласится с решением Сорокского уездного исп. к-та о переименовании населенных пунктов :

- Дечебал, с присвоением ему наименования «Малая Татаровка»;

- Троян, с присвоением ему наименования «Новая Слободзея»;

- Елена – Доамна, с присвоением ему наименования «Слободзея»

б). Настоящее постановление внести на утверждение Президиума Верх. Сов. МССР

Секретарь Президиума Верх. Сов. МССР

М.Скуртул/

В Президиум Верховного Совета МССР / Către Prezidiul Sovietului Suprem al RSSM

РССМ

Институтул Молдовенеск
де черчетэрь штиинцифиче
де историе, экономикэ
лимбэ ши литературэ.

7 февраля 1946 г.

МССР

Молдавский научно-
исследовательский институт
истории, экономики, языка
и литературы.

Президиуму Верх. Сов. МССР

Молдавский н-и институт рассмотрел вопрос о переименовании сел:

А) Дечебал – Старо-Татарского сельского совета Згурицкого района с присвоением ему наименования Малая Татаровка;

Б) Траян, Старо-татарского сельского совета, Зкурицкого района, с присвоением ему наименования Новая Слободзея;

В) Елена-Домна, Бричанского сельского совета, Тырновского района, с присвоением ему наименования Слободзея. Эти названия являются вполне правильными и соответствуют старым названиям этих сёл.

Что касается наименований, которые присвоены были этим сёлам румынами, то последние не имеют никакого отношения к указанным сёлам.

Директор Молдавского Н-исслед. Института

Сенкевич.

Указ През. Верх. Сов. МССР от 7-ого февраля 1946 г. / Decretul Prezidiului Sovietului Suprem al RSSM din 7 februarie 1946

О переименовании отдельных населённых пунктов Сорокского уезда.

Рассмотрев представленные Сорокским уездным исполнительным комитетом Советов депутатов тр-ся материалы о переименовании отдельных нас. пунктов и идя навстречу пожеланиям граждан этих нас. пунктов, переименовать следующие населённые пункты Сорокского уезда:

- Дечебал, присвоив ему наименование «Малая Татаровка»;
- Траян, присвоив ему наименование «Новая Слободзея»;
- Елена-Домна, присвоив ему наименование «Слободзея».

Председ. През. Верх. Сов. МССР
Секретарь

Ф.Бровко
М.Скуртул

Указ През. Верх. Сов. МССР 15-ого июня 1946 года г. Кишинёв / Decretul Prezidiului Sovietului Suprem al RSSM din 15 iunie 1946

О переименовании села Колония-Рышканы, Рышканского р-на, Бельцкого уезда.

Учитывая желания крестьян села Колония-Рышканы, Рышканского района, Бельцкого уезда и ходатайство районных и уездных организаций о переименовании села Колония-Рышканы в село Малиновское, в честь маршала Сов. Союза, товарища Малиновского, Президиум Верх. Сов. МССР постановляет:

Переименовать село Колония-Рышканы Рышканского района, Бельцкого уезда в село Малиновское.

Председатель Президиума Верх. Сов. МССР
Секретарь М.Скуртул

Ф.Бровко

Указ През. Верх. Сов. МССР от 30-ого октября 1945 г. / Decretul Prezidiului Sovietului Suprem al RSSM din 30 octobrie 1945

О переименовании села Царьград, Дрокиевского района, Сорокского уезда, в село Главан, в честь члена подпольной Комс. организации «Молодая Гвардия», верного сына молдавского народа. (от 30-ого октября 1945 г.)

Указ През. Верх. Сов. МССР от 18-ого декабря 1946 г. / Decretul Prezidiului Sovietului Suprem al RSSM din 18 decembrie 1946

О переименовании села Митрополит, Чимишлийского района, Бендерского уезда, в село Парумбрей. Название «Метрополит» этому селу присвоено румынскими властями в период 1918-1940 г.

*Председатель Президиума Верх. Сов. МССР
Секретарь М.Скуртул*

Ф.Бровко

Верховный Совет МССР / Sovietul Suprem al RSSM

В статистический отдел 15-ого ноября 1946 г. Бельцкий исполком райсовета Бельцкого уезда МССР в ответ на ваш запрос об уточнении данных о переименовании села «Иван Братян» на село «Котовка» сообщает, что крестьяне села Иван Братян возбудили ходатайство о переименовании своего села, так как он имел название имя румынского министра и просили присвоить их селу имя героя Советской Молдавии тов. Котовского. Бельцкий РИК с этим согласился и назвали Котовка. Ваше замечание правильное, следовало бы назвать не Котовка, а Котовское. Просим в постановлении Совета Мин. поправить допущенную ошибку Бельцкого РИК-а.

Пред. Бельцкого РИК-а

Карякин.

Выписка из протокола N26 заседания Бельцкого Райсовета от 12-ого сентября 1946 г. / Extras din protocolul nr. 26 al ședinței Consiliului Raional Bălți din 12 septembrie 1946

а). Слушали : Решение сельсовета Куза-Вода о переименовании села Куза-Вода в село Ворошиловка

Решил :

– Просьбу сельсовета Куза-Вода о переименовании села Куза-Вода в село Ворошиловку удовлетворить.

- Просить Бельцкий уездный Исп. Ком. возбудить ходатайство перед Президиумом Верх. Сов. МССР о переименовании села Куза-Вода в село Ворошиловку.

б).Слушали :_Решение с/с Иван-Братяну о переименовании села Иван Братяну в Котовку удовлетворить.

Решил :

- Просьбу с/с Иван-Братяну о переименовании села Иван-Братяну удовлетворить.

- Просить Бельцкий Уездный Исполнительный Комитет возбудить ходатайство перед Президиумом Верх. Сов. МССР о переименовании села Иван Братяну в Котовку

Председатель райисполкома

Карякин

Секретарь

Мелничук

Указ Верх. Сов. МССР от 28 ноября 1946 г. / Decretul Prezidiului Sovietului Suprem al RSSM din 28 noiembrie 1946

О переименовании нас. Пунктов Ион Братяну и Куза-Водэ,Бельцкого р-на,Бельцкого уезда.

Рассмотрев представленные материалы Бельцкого уездного и районного исполкомов Советов депутатов тр-ся о переименовании сёл Ион Братяну и Куза Водэ и идя навстречу пожеланиям граждан этих нас. пунктов, переименовать село Ион Братяну в село Котовское и село Куза Водэ в село Ворошиловка.

Председатель През. Верх. Сов. МССР

Ф.Бровко

Секретарь М.Скуртул

Выписна из протокола N18 заседания исп. Ком-та Бендерского гор. Совета депутатов тр-ся от 30-ого июня 1946 г. / Extras din protocolul nr. 18 al şedinţei Comitetului executiv al Sovietului oraşenesc Bender din 30 iunie 1946

О переименовании предместий города Бендеры и их улиц

В-виду того, что наименование отдельных предместий города и их улиц не соответствуют советскому общественному устройству , исполком г.с. решил:

а). Переименовать предместье Хомутяновка в предместье Кутузовка

б). Переименовать предместье Прицеповка в предм. Виноградовка

в). Переименовать улицы предместия Хомутяновка:

- Хомутяновская в ул. Школьная;

- Доктора Августа в ул. 23 августа;

- Андреевскую в ул. Комсомольская;

г). Переименовать улицы предместья Балка: Вайда-Войевод в Первомайская

д). Переименовать улицы предместья Плавни: Галкина в 8 Марта; Боброва в ул.Победы.

В През. В.С. МССР 14 ноября 1946 / Către Prezidiul Sovietului Suprem al RSSM din 14 noiembrie 1946

Бендерский Горисполком выслал вам 6-ого августа 1946 г. материал о переименовании улиц и предместий города на утверждение.

До сих пор мы не получили от вас никакого ответа. Имея ввиду , что происхождение наименований улиц и предместий носят имена дворян, министров царского режима и т.п. , просим ускорить рассмотрение посланного Вам материала и сообщить нам результат с тем, чтобы при опубликовании избирательных округов и участков, а так же при составлении списков избирателей в предстоящих выборах, можно было вносить новые наименования.

Пред. Исп.Гор.Сов.

В.Бронников

В Президиум Верховного Совета МССР / Către Prezidiul Sovietului Suprem al RSSM

РССМ

Комитетул

Ымплинитор

Жудецян

Дин Кишинэу 19 мая 1946 г.

N. 427

МССР

Кишинёвский

Уездный

Комитет

Президиуму Верховного Совета Молдавской ССР, Тов. Щербакову
Посылаем выписку из решения Бужорского райсполкома о переименовании села Войнеску в село Победа.

Просим утвердить это переименование.

Председатель Кишинёвского Уездисполкома

Кирилюк

29 мая 1946 г. Председателю Кишинёвского Уисполкома тов. Кирилюк К.Т. / 29 mai 1946. Către Preşedintele Comitetului executiv judeţean Chişinău tov. Chiriliuc C.T.

Возвращаем вам решение Бужорского райсполкома от 14-ого мая 1946 г. о переименовании села Режина Мария в село Семёново.

Чтобы представить этот вопрос на рассмотрение Президиума В.С.МССР просим Вас представить нам дополнительно:

- решение общего собрания рабочих и служащих подхоза спецторга МССР о переименовании с. Режина Мария;
- решение директивного органа Бужорского р-на по данному вопросу.

Зав. Информстатотдела

А.Щербаков

Приложение к решению Бужорского райполкома «О переименовании села Войнеско в село Победа» / Anexă la Hotărârea Comitetului executiv raional Bujor «Cu privire la schimbarea denumirii satului Voinești în satul Pobeda»

Справка о истории наименования с. Войнеско Бужорского р-на.

В районе ныне существующего с. Войнеско лет 45-50 жил крупный помещик по фамилии Войнеско, имевший большое количество земли, которую распродал и выехал.

Крестьяне купившие у этого помещика землю поселились в этом районе, построив село названного с. Войнеско по фамилии помещика.

Председатель р-ного Исполнительного комитета

Щурок

Секретарь

Самасенок

Постановление Бюро ЦК КП(б) Молдавии 30-ого июня 1946 г. / Hotărârea Biroulului CC al PC(b) al Moldovei din 30 iunie 1946

О переименовании села Войнеску Лапушнянского района, Киш. Уезда

Бюро ЦК КП(б) Молдавии постановляет :

Принять предложения Кишенёвского Уком-а КП(б) Молдавии о переименовании села Войнеску,Лапушнянского района, Кишинёвского уезда в село Победа. Просить ЦК ВКП(б) утвердить настоящее постановление.

Справка / Informație despre satul Voinești

Село Войнеску является центром вновь образуемого сельского Сов. Победа, входящего в состав Лапушнянского р-на Кишинёвского уезда.

Новый сельский Сов. Победа насчитывает 322 двора,1081 чел. населения, 1675 га земли,600 голов скота,в том числе 372 голов рабочего скота и.т.д.

Центр с/с Победа находится в селе Войнеску,в котором имеется 240 дворов,840 чел. населения,более 1000 га земли,более 400 голов скота.

Село Войнеску образовалось лет 40-50 тому назад на земле крупного помещика,по фамилии Войнеску. Крестьяне, купившие у помещика

землю и поселившиеся на ней назвали тогда своё поселение по фамилии етого помещика.

Крестьяне села Войнеску желают избавиться от неприятного воспоминания румынского-фашистского хозяйничания в их селе, ходатайствуют перед вышестоящими, Советскими органами о присвоении их селу названия «Победа», в честь первой годовщины победы над немецко-румынскими захватчиками.

Партийные и советские органы района и уезда, а также директивные органы республики и Президиум Верх. Сов. МССР поддерживают ходатайство крестьян села Войнеску о переименовании с. Войнеску в с. Победа.

Зав. Информстатотделом

А.Щербаков

Секретарю ЦК ВКП (б) Тов. Жданову А.А. / Către secretatul CC al PC(b) din toată Rusia tov. Jdanov A.A.

Бюро ЦК КП(б) Молдавии просит ЦК ВКП(б) утвердить наше постановление от 30-ого июня 1946 г. "О переименовании с. Войнеску Лапушнянского р-на, Кишинёвского уезда в с. Победа".

Село Войнеску образовалось лет 40-50 тому назад на земле крупного помещика, по фамилии Войнеску. Крестьяне, купившие у помещика землю и поселившиеся на ней назвали тогда своё поселение по фамилии етого помещика.

В настоящее время в с. Войнеску размещён центр одноименного с/с. Войнесский с/с насчитывает 322 крестьянских хозяйств, 1081 человека населения, 1675 га земли, более 600 голов скота и т.д. Этот сельский совет является передовым в районе, желая избавиться от тяжёлого воспоминания 22-х летнего хозяйничания в Бессарабии румынских бояр и 4-х летнего хозяйничания в Молдавии немецко-румынских захватчиков, крестьяне с. Войнеску возбудили ходатайство о переименовании с. Войнеску в с. Победа, в честь 1-ой годовщины Победы над гитлеровской Германией.

Лапушнянский райком и Кишинёвский уездком КП (б) поддерживают это ходатайство. Бюро ЦК КП(б) Молдавии приняло предложение укома о переименовании с. Войнеску в с. Победа и просим ЦК ВКП(б) утвердить это постановление.

Приложение: Постановление ЦК КП(б) М

Секретарь ЦК КП (б) М

Н.Коваль

**Указ През. Верх. Сов. МССР 10 сентября 1946 г. / Decretul
Prezidiului Sovietului Suprem al RSSM din 10 septembrie 1946**

Опереименовании с. Войнеску Лапушнянского р-на, Кишинёвского уезда в с. Победа.

Учитывая ходатайство крестьян о переименовании с. Войнеску Лапушнянского р-на, Кишинёвского уезда в с. Победа, През. Верх. Сов. МССР постановляет:

Переименовать с. Войнеску Лапушнянского р-на, Кишинёвского уезда в с. Победа.

Председатель През. Верх. Сов. МССР

Ф. Бровка

Секретарь

М. Скуртул

12. Foametea în RSSM (1946 - 1947)

Pe lângă metodele de luptă împotriva „trădătorilor care au colaborat cu ocupantul român”, locuitorii Basarabiei „au îndurat și înfometarea programată. Avea experiență Tătucul tuturor popoarelor : tot el provocase foametea din Ucraina, în anii 1932 - 1934, care pricinuisse pieirea a milioane de suflete”. (Paul Goma)

În primii ani de după cel de-al doilea război mondial, concomitent cu organele de partid și de stat ale RSSM, dominate exclusiv de străini și de câțiva moldoveni transnistreni, la Chișinău activa și așa - numitul Birou pentru Moldova al Comitetului Central al P.C. (b) din URSS, compus din opt subunități : secția propagandă și agitație (compusă din S.G. Zelionov, A.I. Soloviov și M.I. Smirnov); secția agricultură (P.N. Lialin, C.P. Mitușkin); secția administrativă (A.V. Miciurin); finanțe și planificări (P.V. Riadov); industrie (A.I. Fedorenko, I.P. Podciufarov); transport (A.I. Fidorenko); activitatea feministă (M.I. Andreev, I.M. Zenițov). Președinte și președinte - adjunct ai acestui Birou au fost, în anii 1947 - 1949, V.A. Ivanov și respectiv V.S. Efremov. „Evident, despre acest organ nu era voie să se vorbească, așa că să afle muritorii de rând. Astfel, aparent treburile obștești ale noii republici sovietice erau dirijate de conducerea republicană de partid și de stat, pe când în realitate ea servea doar de paravan, în dosul căruia se afla stăpânirea efectivă a ținutului,” precizează istoricul Ion Țurcanu.

Începând din martie - aprilie 1944, sub pretextul stării de război, autoritățile sovietice au introdus în Basarabia reocupată un sistem de cote obligatorii de produse alimentare. Țăranii basarabeni încă necolectivizați erau obligați să predea statului sovietic cantități enorme de produse de hrană : cereale, carne, lapte, ouă etc. Producătorilor individuali li se lăsa doar o cantitate considerată de autorități „necesară pentru însămânțarea pentru anul următor”.

A fost creat un aparat de stat numeros care se ocupa numai cu achiziționarea produselor agricole și a animalelor domestice de la țărani basarabeni. Prezentat în ordine ierarhică, el se compunea din următoarele diviziuni și subdiviziuni: Ministerul Colectărilor al URSS; Ministerul Colectărilor al RSSM; împuterniciții raionali, republicani, județeni și comunali, numiți de organele de partid respective; împuternicitul Ministerului Colectărilor din Moscova pentru RSSM se numea Sîci; iată și numele unora dintre împuterniciții locali (de județ, de raion, de sat): Noskov, Korlokov, Budilovski, Korneev, Kolutin, Poliakov, Șefcenko, Kolodcevski, Malikov, Sidorov, Filipov, Nakonecinâi, Sablin, Kuzib, Krainâi, Kiriliuk, Lastivkin, Șnârev, Koval, Smirnov, Kvașnikov, Bravko, Mordoveț, Slepov, Krivțov, Beliakov, Golovanov, Iarovenko...

După cum arată cifrele din tabel, „cu cât întinderea de pământ a gospodăriei era mai mare, cu atât corvoada rechizițiilor era mai greu de suportat, așa în cât acestor gospodării, încă în 1945, li se indica clar spectrul ruinei”.

Cotele obligatorii de carne, brânză, lână și ouă de la o gospodărie

(sursa: „Foametea în Basarabia (1946 - 1947)” de Ion Țurcanu.

Categoriile de gospodărie după suprafața terenului agricol	Carne	Lapte, de la o vacă, în litri	Oua, în total	Brânză de la o oaie, grame	Lână, în grame, de la	
					oaie	o capră
Până la 2 ha	40	85	100	500	300	100
Între 2-5 ha	40	100	120	600	350	120
Între 5-10 ha	50	120	160	800	450	140
Între 10-15 ha	80	160	200	1000	550	160
Peste 15 ha	100	200	250	1200	700	200

Deciziile guvernamentale privitoare la mărimea cotelor obligatorii de produse agricole și produse animaliere nu luau în considerare structura fondului social: existența sau lipsa pășunilor, calitatea solurilor supuse prestărilor : roditoare, cu fertilitate redusă, neroditoare.

La fixarea cotelor obligatorii nu se ținea cont de condițiile climaterice din anul în curs.

Legile și hotărârile privitoare la rechiziții de produse de hrană prevedeau anumite înlesniri pentru familii cu mulți copii, pentru ostași și partizani, căzuți în război, pentru invalizi de război, pentru bătrâni fără sprijin și pentru alte categorii sociale, «însă regula absolută era că oricâte scutiri și înlesniri s-au fi făcut, „normele îndatoritoare în întregime pe raion să fie în corespundere cu normele întărite pentru acel raion”».

Informațiile din presa timpului demonstrează că „înlesnirile prevăzute de decizii și legi nu se puteau, de fapt, acorda : văduve nevoiașe și invalizi de război nu erau nici scutiți nici măcar amânați cu prestațiile de pâine pentru stat; legile privitoare la înlesniri se încâlcau”.

După numele de familie ale împuterniciților enumerați ne putem da seama cu ușurința cine sînt vinovații penuriei de alimente ce a dus la pauperizarea, înfometarea și pierirea a sute de mii de români basarabeni în anii 1946 - 1947.

„Urmînd cu smerenie indicațiile de la Moscova, conducătorii din republică fixau în toiul secetei din primăvara anului 1946 o medie a recoltei agricole de 5 - 6 ori mai mare față de cea posibilă”. (Ion Țurcanu).

„În anul 1946, cînd Moldova gemea în chinurile foamei, cînd oamenii se hrăneau cu frunze și iarbă, cînd populația murea cu sutele, cînd se ajunsese la cea mai mare tragedie de a se mânca om pe om..., conducerea Uniunii Sovietice sancționa transportul din țară a un milion și șapte sute de mii de tone de cereale” („Basarabia și basarabeni”, p.330).

În timp ce foametea făcea ravagii în satele și orașele basarabene, plenara a zecea a Comitetului Central al P.C. (b) din Moldova adopta, la 9 octombrie 1946, următoarea hotărâre: „A obliga Biroul C.C. al PC (b) din Moldova, comitetele de partid județene și raionale, executivele consiliilor județene și locale, precum și pe împuterniciții ministerului colectării... să asigure îndeplinirea planului de stat de achiziționare a pâinii până la 1 noiembrie 1946...” .

Documentul pe care îl reproducem (o scrisoare nepublicată adresată ziarului „Советская Молдавия”) demonstrează cum autoritățile sovietice dn R.S.S.M. au colectat de la țărani basarabeni bunuri agroalimentare în vederea îndeplinirii planului de stat de achiziții, cum regimul sovietic de ocupație a contribuit la izbucnirea foamei din anii 1946-1947.

„La 6 august 1946 am sosit pe linia activității de comsomol în satul Slobodzei. Peste 2 zile, adică la 8 august au sosit aici secretarul Comitetului raional al Partidului Comunist (b) din Moldova, tov. Taranov. El i-a cerut președintelui consiliului comunal, Palanciuc, lista cu țărani care au grâne. Secretarul consiliului comunal, Bahici a întocmit o lista cu 8 persoane. În ea erau incluși Veripcean Alexei, Veripcean Iustina, Palanciuc Feodor, Palanciuc Isidor și încă 4 gospodari. Apoi la cererea tov. Șarapov, cu participarea împuternicitului de sector al Departamentului raional al M.A.I., sublocotenentul Novicov, consiliului comunal i s-au dat două căruțe. În aceste căruțe s-au urcat tov. Șarapov, Novicov, secretar II al Comitetului Raional al Comsomolului Belik, președintele consiliului comunal Palanciuc, președintele consiliului de femei și câțiva comsomoliști și au pornit spre casa țaranului Veripcean Alexei. Tot grupul am intrat în casa acestuia, unde tov. Șarapov, cu o voce vehementă a cerut țaranului înpăimântat obligațiile (cota, dările), le-a verificat și i-a ordonat sa-i spună unde păstrează grânele.

Țăranul i-a răspuns că le păstrează în pod. Grupul nostru a ieșit în curte și a intrat în beci, unde a descoperit vin. Văzând butoiul, Șarapov i-a spus gazdei: „De ce nu ne servești, ai devenit zgircit”. I-am spus gazdei să-l servească. Bătrânul nu a refuzat și a adus un vas, a turnat vin din butoi într-un urcior de lut și Șarapov l-a băut. Apoi țăranul ne-a condus să ne arate podul. Când am intrat în tindă, tov. Șarapov mi-a ordonat să intru în cerdac să caut grâne. Eu am refuzat categoric și atunci Șarapov a ridicat tonul și mi-a adresat o înjurătură...

Am plecat, m-am spălat pe mâini și am intrat în hambar. Aici erau deja Șarapov, Novicov și toate persoanele menționate. În hambar am găsit îngrămădite claie peste grămadă grâu, orz. Am coborât din hambar și am intrat în Casa Mare. Intrând în casă, Șarapov a rugat gazda să ne servească miere. Dar când gazda a adus miere, colaci și apă, Șarapov a spus: „Am convenit să aduci vin, nu apă”. Atunci Veripcean a adus din beci un urcior mare cu vin și bând primul pahar i-a propus și lui Șarapov.

Paharul era mic și atunci Șarapov, trântind paharul pe masă a spus: - Ce-mi dai un pahar așa mic, nu beau cu el!

Gazda i-a dat un pahar mare și toți au început să bea vin, și să guste miere. Eu nu am băut vin deoarece în acea zi eram tare bolnavă.

După ce au mâncat, au băut vin și fără măcar să mulțumească gazdei pentru tratație, Șarapov a dat dispoziție ca toate grânele găsite să fie alese și trimise la punctul de colectare. Au fost puși să deșarte grânele 4 împuterniciți agricoli iar consiliul comunal le-a dat 10 căruțe, grânele fiind trimise la punctul de colectare din Olănești. Apoi, în aceeași zi, la fel am inspectat cerdacurile, vetrele, beciurile și saraiurile tuturor celor 3 gospodării menționate pe lista consiliului comunal. Totul s-a făcut sub comanda tov. Șarapov.

A doua zi, dimineața, tov. Șarapov a plecat din sat. Tot a doua zi, din 8 gospodării țărănești, în care în ajun se făcuse percheziția, s-au transportat în 22 căruțe 8 tone 700 kg. de grâne. În ziua următoare s-au mai primit grâne de la alte gospodării.

Printre gospodăriile percheziționate erau nu numai dintre cele înstărite, ci și mijlocii. Așa, de pildă, gospodăria lui Veripcean Iustina, percheziționată de noi, avea în total 5 ha de pământ, familia era compusă din 5 persoane, soțul a fost ucis pe front, familia primea ajutor material din partea statului. După percheziția efectuată de noi în sat s-a produs panică. Țăranii au început să se ascundă. Oriunde mergeai pe uși erau lacăte.

Va rog să luați măsuri și să scrieți despre aceste lucruri în ziar

Secretar Comit. raional al comsomolului L. Ciobanu
12.VIII.1946”

După cum demonstrează datele cuprinse în tabelul ce urmează planul de stat a fost chiar depășit, spre nenorocirea producătorilor agricoli.

Anul	Planul, în tone	Realizarea, în tone	Procentul realizării
1944	204. 494	219. 737	107. 4
1945	244. 357	247. 801	101. 4
1946	72. 724	73. 887	101. 5
1947	61. 621	79. 370	128. 8

Cantitatea de grâu achiziționate prin măsuri excepționale se depozita la centralele de colectare din republică, iar de acolo se transporta în marele orașe sovietice, unde se transforma în făină și produse de panificație și se distribuia, pe cartele, clasei muncitoare și intelectualității sovietice.

Cifrele din tabelul ce urmează arată numărul morților înregistrați de către organele ocrotirii sănătății în anii 1946 - 1947. Datele sînt extrase din lucrarea „Basarabia și Basarabeni”, Chișinău, 1991.

Lunile	Anul 1946	Anul 1947
Ianuarie	4466	19. 133
Februarie	4347	23. 791
Martie	5633	25. 953
Aprilie	4588	15. 034
Mai	3782	14. 938
Iunie	3676	24. 701
Iulie	5235	16. 418
August	5313	83. 46
Septembrie	4544	52. 48
Octombrie	5799	-
Noiembrie	5753	-
Decembrie	9650	-

În continuare, cităm un fragment din „Informația lui N.N. Ejov, vice ministrul ocrotirii sănătății al RSSM, adresată președintelui Consiliului de Miniștrii al RSSM, G.I. Rudi, și secretarului Comitetului Central al P.C. (b) M., Covali, despre spitalizarea bolnavilor de distrofie și asigurarea întreținerilor” : „În scopul spitalizării bolnavilor de distrofie, conform cu directivele Consiliului miniștrilor al RSSM, în luna iulie (1947) în republică funcționau 10. 000 locuri provizorii. Locurile ... au fost asigurate cu produse alimentare numai până la 1 august” (informația poartă data de 27 iunie 1947). „Ținând cont de nr. mare al bolnavilor de distrofie precum și de existența multor copii ai nimănu (1800 persoane), a bătrânilor internați actualmente pe aceste paturi, se creează imposibilitatea aprovizionării lor, începând cu 1 august ...”

Reproducem un fragment din informația șefului secției județene Bender / Tighina A.D. Mocialov, adresată secretarului C.C. al P.C. (b) din Moldova

D.K. Bâcikov, despre „situația” din satul Sălcuța, raionul Căinari: „Am fost informați că locuitoarea C.I., născută în anul 1903, ce provine din țărani chia-buri, analfabetă, folosește în alimentație carne de om. Controlul faptelor a stabilit: C.I., la data de 18 martie 1947, în timpul odihnei soțului său, C.V., l-a lovit cu toporul în cap, l-a decapitat, carnea a fript-o și a mâncat-o. Sub arest, la interogatoriu, C.I. a recunoscut că și-a omorât soțul cu scopul de al mânca. Pe lângă aceasta, a recunoscut că în ianuarie 1947 a născut doi copii, dintre care unul mort. Împreună cu soțul l-au mâncat pe nou - născutul mort, apoi l-au tăiat și pe acel de - al doilea, folosindu-l în alimentație. În aceeași lună au dezgropat, în cimitir, mormintele a doi copii, de 2 și 5 ani și au mâncat cadavrele. După un timp, C.V. a invitat la ei o fetiță de 6 ani, orfană, din satul Zaim, raionul Căușeni, pe numele de F., a omorât-o și împreună cu soția au mâncat-o”. Această informație poartă data de 5 aprilie 1947.

La 7 martie 1947, medicii V. Averbuch și B. Morozov, membrii comisiei de expertiză medico - judiciară și psihologică, adresau Ministerului ocrotirii sănătății al RSSM o informație despre rezultatul studiului efectuat în raionul Congaz, județul Cahul, din care redăm următorul pasaj: „... Până la 28 februarie 1947, în raionul Congaz au fost înregistrate 12 cazuri de necrofagie și canibalism, cu participarea a 20 de persoane, dintre care au fost arestate 13. Dintre cei depistați până la 28 februarie 1947, 4 au murit”. „... Cercetărilor medico - legale și psihiatrice au fost supuse 9 persoane”.. „Concluzii – În timpul cercetării a ieșit la iveală faptul că nu toate cazurile de necrofagie și canibalism au fost luate la timp în evidență de către organele M.A.I. și cazurile înregistrate nu reflectă starea reală de lucruri, adică proporțiile mari ale necrofagiei și canibalismului în acest raion la ora actuală”. „... Primele cazuri de necrofagie și canibalism n-au implicat luarea de măsuri urgente și nici penalizarea criminalilor și, în virtutea acestui fapt, elementele de acest tip și-au format o impresie eronată cum că asemenea fapte ar rămâne nepedepsite”.

Informația datată 16 iunie 1947: „La 31 mai 1947, în satul Pitușca / raionul Călărași, N.O. în vârstă de 8 ani l-a înjunghiat pe fratele său M. de 9 luni, o parte a lui a fiert-o în oală și, împreună cu sora sa de 3 ani, au folosit-o în alimentație ...”.

În anii de foamete 1946 - 1947, în RSSM se mânca nu numai carne de om, cu precădere rude de gradul unu, dar și plante necomestibile, otrăvitoare. Despre aceasta aflăm din raportul întocmit de Hechtman (vice ministrul ocrotirii sănătății al RSSM), Dascalenko (șeful direcției Chișinău) și Beidburg (medic neurolog). Cităm: „Între 1 mai și 4 iunie a.c. (1947) au fost înregistrate 140 cazuri intoxicație cu plante otrăvitoare (troscot, lobodă sălbatică, ridichioară)...”.

Înceiem paragraful despre foametea din RSSM din anii 1946 - 1947 cu un fragment din raportul M.A.I. al RSSM adresat instanței superioare de la Moscova, datat 19 decembrie 1946: „Ca rezultat al ocupației române și al secetei din anii 1945 - 1946, situația alimentară a RSSM este extrem de grea mai ales la țăranii din județele Chișinău, Bender, Cahul, și parțial Orhei și Bălți... La 10 decembrie curent printre locuitorii satelor se numărau 30. 043 distrofici, din care 18. 570 copii. Situația pe județe: Chișinău – 13. 717, Bender – 9. 301, Cahul – 6. 755, Orhei – 920, Bălți – 50... În sate multe familii zac umflate de malnutriție, fără să dispună de un kg de pâine. În satele Baimaclia și Sălcuța, județul Bender, familii întregi, câte 3 - 5 persoane – suferă de edeme provocate de lipsa de albumină, gradul II și III ... În raionul Leova subnutriția și inaniția au doborât un mare număr de copii de vârstă preșcolară. În urma unui examen medical, în 19 localități din totalul de copii, 2101, suferă de malnutriție 1. 113. Aceste cauze au sporit brusc mortalitatea populației: oamenii mor în sate pe drumuri, în orașe. În octombrie 1945 au decedat 3993 persoane, în octombrie 1946 – 5714, iar în comparație cu septembrie, în octombrie s-au semnalat cu 1. 110 mai multe... În ultimul timp organele de miliție din Chișinău ridică zilnic de pe străzi 8 - 12 cadavre. În raionul Comrat numai în luna octombrie curent au murit de subnutriție 269 persoane, inclusiv 115 copii... Cresc proporțiile vagabondajului. Copii orfani din sate pornesc la orașe, în căutarea unei bucăți de pâine... Numai prin instituțiile specializate ale M.A.I. au trecut, în 11 luni din a. 1946, 3411 copii vagabonzi... Din cauza dificultăților de ordin alimentar s-a intensificat spiritul imigraționist. În 11 luni au fost arestate în tentativă de trecere în România 189 de persoane, 20 reușind să treacă granița – în total 209... În republică au fost luate în evidență peste 100 persoane care intenționează să fugă în România. Din nr. lor fac parte mulți țărani săraci și mijlocași...”

* * *

Din Hotărîrea Biroului Comitetului Central al Partidului Comunist (bolșevic) al Moldovei (la ședința căruia a participat și reprezentantul Moscovei Alexei Kosîghin) din 24 februarie 1947: biroul „*recunoaște drept întemeiată critica tov. Cosîghin cu privire la ... organizarea ajutorului cu hrană a populației suferinde*” (de subnutriție, n.n.); biroul „*recunoaște că a greșit când, avînd încă în noiembrie 1946 numeroase semnale despre îmbolnăvirea populației de distrofie, nu a plasat în centrul atenției organizației de partid republicane problema acordării de ajutor alimentar populației foarte suferinde...*”; biroul „*recunoaște că împrumutul de cereale acordat populației în luna decembrie a anului trecut a fost repartizat nedrept*”; biroul „*recunoaște că conducerea de*

partid nu s-a ocupat de controlul situației din sate și gospodării, nu cunoaște adevăratul număr al bolnavilor și pe cel al deceselor... În aceste condiții, în numărul distroficilor sînt incluși adeseori oameni sănătoși”; biroul „n-a luat măsuri convenite pentru organizarea centrelor alimentare”; biroul „recunoaște că nu efectuează conducerea concretă în vederea ajutorării populației cu hrană și lichidarea distrofiei...” (materialul se reproduce după revista „Patrimoniu”, nr.1 din anul 1990).

13. De la deportări ca măsuri represive la deportări camuflate.

Sub regimul sovietic, schimbarea structurii etnice și reducerea numărului populației autohtone în cele patru republici sovietice de curând create (Letonia, Lituania, Estonia și Moldova Sovietică) s-a împlinit prin mișcări migratorii interne, prin deportarea anumitor categorii sociale din aceste republici în alte regiuni îndepărtate ale Uniunii Sovietice și, concomitent, prin trimiterea altor grupuri sociale din vechile republici sovietice, în special din cele cu populație majoritară de origine slavă, în noile republici sovietice.

După moartea dictatorului roșu de la Kremlin și condamnarea cultului personalității sale, deportarea persoanelor din cele patru republici sovietice s-a petrecut sub formă de strămutare a forței de muncă din aceste republici în alte republici sovietice.

Cu alte cuvinte, s-a trecut de la deportări ca măsuri represive la deportări camuflate, sub formă de deplasări de forță de muncă aparent benevole; s-a trecut de la exil deschis motivat politic la exil ascuns motivat economic și politic.

Scopul nedeclarat al politicii naționale sovietice rămânând însă în toate perioadele același, și anume: depopularea noilor republici sovietice de autohtoni, reducerea numerică a populației autohtone prin orice mijloace.

În anul 1940, autoritățile de ocupație de la Chișinău au înființat gazeta „Комсомолец Молдавий” , care din 1944 a început să apară sub titlul „Молодежь Молдавий”/ „Tinerimea Moldovei”. Din 27 septembrie 1940 a început să se editeze și ziarul „Советская Молдавия” / „Moldova Sovietică”. Cam în același timp a început să se tipărească și ziarul „Moldova Socialistă”, în așa-zisa limbă moldovenească.

Ca organe de presă ale Comitetului Central al Komsomolului și Comitetului Central al Partidului Comunist al Moldovei Sovietice, Sovietului Suprem și Consiliului de Miniștri ale RSS Moldovenești, aceste publicații au participat activ la instalarea și consolidarea regimului sovietic stalinist în noua republică sovietică, la falsificarea adevărului, colonizarea, sovietizarea și rusificarea moldovenilor basarabeni, atrofierea și pervertirea constituției lor naționale.

Aceste publicații s-au preocupat, printre altele, și de încurajarea proceselor demografice inițiate și dirijate de către demnitari superiori de partid și de stat locali și unionali. Ele publicau permanent anunțuri cu caracter propagandistic, îndemnând pe moldoveni să-și părăsească satele natale și să migreze în regiuni nepopulate sau prost populate din RSFSR, RSS Kazahă, Asia Centrală Sovietică. «Un anunț apărut regulat timp de mulți ani în ziarul de limbă rusă „Советская Молдавия” suna cam așa: „Comitetul de stat al forței de muncă din RSSM invită familiile de colhoznici, muncitori și funcționari să se mute și să se stabilească definitiv în Kazahstan. Li se va asigura transportul gratuit lor și familiile lor, precum și un ajutor financiar stimulator. Li se vor oferi slujbe, case, gratuit sau închiriate pe doi ani, precum și bani gheață pentru a-și cumpăra o vacă, plus alte beneficii. Muncitorii necalificați sînt invitați să lucreze pe șantiere de construcții, bucurându-se de multe avantaje”» (Nic. Dima).

Asemenea anunțuri se difuzau permanent și la posturile de radio și de televiziune.

Din dorința de a-și ameliora condiția de viață și în căutarea unui loc de muncă stabil și mai bine plătit, mulți locuitori ai satelor basarabene luau calea deportării camuflate.

În același timp, un număr nesfârșit de persoane din alte republici sovietice, provenite mai ales din mediul rural, soseau în RSSM și se stabileau de obicei în orașele moldovenești mai mari : Chișinău, Bălți, Bender, Tiraspol ș.a. „Cercetările științifice arată că în anii 1960 – 1964 strămutările populației întrucât-va s-au diminuat. Dar din anul 1965 mișcarea migratoare a populației (sosire și plecare) a început să crească din nou. O mobilitate considerabilă s-a înregistrat și în anii 1971 – 1983. Afluența anuală spre localitățile RSS Moldovenești, în afară de așezările sătești, a depășit cifra de 100 de mii de oameni”, scriu autorii monografiei „Populația RSS Moldovenești” , apărută în limba rusă la Chișinău, în anul 1987.

«În loc să retragă „surplusul de forță de muncă” din mediul rural moldovenesc, partidul comunist a preferat să aducă în Moldova Sovietică ruși și ucraineni, în timp ce pe moldoveni îi încuraja să plece în Extremul Orient Sovietic, în Kazahstan sau în alte republici sovietice, unde erau reasezați cu miile. Ziarul „Moldova Socialistă” din 27.04.1962. menționa că 300 de tineri muncitori moldoveni au plecat în Tiumen, în Siberia de Vest, pentru a ajuta la construcția unei căi ferate. Același ziar anunța, în 13.10.1962., că 1500 de absolvenți ai școlilor de mecanizare a agriculturii din Moldova au sosit la Karaganda. Totodată, la Combinatul de mătase din Bender a fost aduși muncitori și muncitoare din Moscova, Ivanovo, Kiev, Tașkent și Leningrad. Tot

atunci, fabrica de încălțăminte de la Chișinău a fost construită cu muncitori de 15 naționalități proveniți din mai multe republici sovietice», precizează Nicholas Dima în al său volum intitulat „Basarabia și Bucovina în jocul geopolitic al Rusiei”.

«În martie 1953, principalul ziar moldovenesc a început să publice un comunicat al Direcției Centrale pentru Emigrarea și Recrutarea de Forță de Muncă de pe lângă Consiliul de Miniștrii al RSSM. Acest comunicat anunța un program de migrare organizată din RSSM spre Kazahstan, precum și spre regiunile Astrahan și Pavlodar. Interesant este faptul că cele 22 de raioane programate pentru recrutare și emigrare erau localizate în partea centrală a RSSM, populată cu precădere de țărani români, ceea ce înseamnă că prin această acțiune se urmărea reducerea populației autohtone. Potrivit rapoartelor sovietice, 12 mii de familii, adică 40.000 de persoane, au fost mutate în Kazahstan în cadrul planului „Целинные земли”, adică „Pământuri virgine”. În același timp, sute de mii de oameni de alte naționalități, vorbitori de limbă rusă, au fost încurajați să se mute în RSSM și chiar s-au stabilit în orașele ei, demonstrându-se altfel că scopul migrărilor organizate de autoritățile sovietice nu era doar unul economic, ci și unul politic. Dispersarea și amestecarea diferitor grupuri etnice a constituit o modalitate de rusificare și asimilare a popoarelor din Uniunea Sovietică» (Nicholas Dima).

Întreprinderile agro - industriale create în RSSM după anul 1970, pe lângă faptul că garantau un anumit număr de locuri de muncă și chiar o creștere continuă de noi locuri de muncă pentru populația locală, „în același timp ele constituiau un nou mijloc de atragere a emigranților nemoldoveni în mediul rural moldovenesc, intensificându-se astfel rusificarea autohtonilor” .

Oficial, migrațiile populației sovietice aveau scopul de a contribui la „ștergerea deosebirilor dintre oraș și sat, la apropierea modului de viață rural de cel urban”. În realitate, acel amestec nesfârșit de oameni era un proces intenționat de deșurubare, deznaționalizare, rusificare. „Cu cât o minoritate nerusă este mai dispersată în cadrul populației ruse, cu atât mai mult această minoritate poate să fie asimilată din punct de vedere lingvistic. După același model, cu cât un grup etnic este mai compact, așa cum este cazul țăranilor din Moldova Sovietică, cu atât asimilarea lingvistică poate să fie mai puțin facilă”, specifică Nic. Dima.

Dacă mișcarea migratoare a populației s-ar fi făcut cu precădere, ca să nu zicem exclusiv, în cadrul RSS Moldovenești și în direcția sat moldovenesc – oraș moldovenesc, atunci ea nu ar fi modificat atât de dramatic componența etnică a orașelor moldovenești și structura națională a noii republici sovietice.

Afluxul imigranților a dus la schimbări esențiale în planul cererii și ofertei forței de muncă. Cea mai mare parte din locurile de muncă existente în orașele moldovene se ofereau de obicei celor veniți din alte republici sovietice. Imigranților li se ofereau slujbe mari agreabile și locuri de muncă mai bine remunerate. Imigrația ducea la apariția unui surplus de forțe de muncă în rândul indigenilor, mai ales din rândul locuitorilor din mediul rural. Fiind lipsiți de dreptul de a poseda buletine de identitate, neavând vize de reședință în orașele Moldovei, locuitorii satelor moldovene nu se puteau angaja în oraș decât în regim sezonier și în calitate de navetiști. „În fiecare zi, din satele raionului Anenii Noi, situate la distanță mică de orașele Chișinău și Bender, se îndreaptă către aceste orașe un șuvoi de „orașeni ascunși” / „скрытые горожане” , 25 la sută din populația aptă de muncă a raionului” , scriu autorii monografiei „Populația RSS Moldovenești” , E.M. Zagorodnaia și V.S. Zelenciuk. Pentru a diminua excedentul de brațe de muncă din mediul rural, factorii de decizie recurgeau de obicei la aceleași soluții: emigrare și imigrare. La rândul lor, fenomenele descrise mai sus au determinat schimbări fundamentale de atitudine și mentalitate în rândul populației indigene și au influențat izbucnirea revoluției populare antisovietice în anii 1989 – 1991 ce s-a soldat cu ieșirea RSS Moldovenești din componența Uniunii Sovietice, cu destrămarea acestui stat .

Unii autori sovietici recunosc împruținarea populației RSS Moldovenești în primul deceniu de după încheierea celui de-al doilea război mondial, de exemplu, alcătuitoarea monografiei „Populația RSS Moldovenești”, care scriu că „din anul 1940 până în anul 1950 numărul total al populației RSSM a scăzut cu 7 la sută”. Dar nici un autor sovietic nu recunoaște și nu arată adevăratele cauze ale fenomenului: crimele săvârșite de către instituțiile de forță ale statului sovietic, ordonate de către organele supreme ale PCUS, cu scopul de a stârpi un număr cât mai mare de autohtoni basarabeni.

După cum informa ziarul „Tinerimea Moldovei” din 5 aprilie 1989, vineri, 31 martie 1989, un eșalon de băștinași a plecat din gara Chișinău spre regiunile Cita și Habarovsk din Federația Rusă. Era ultima „deportare benevolă” organizată de autoritățile RSS Moldovenești. Cităm din articolul semnat de Viaceslav Plugaru: «Nu toți pleacă la Cita sau Habarovsk de dragul romanticii sau dintr-o stringentă necesitate sufletească. Vorba e că colhozurile și sovhozurile din aceste regiuni au cu ce să-i momească pe oameni... E de ajuns să-ți arunci privirea în așa - numitul “ Contract - tip de strămutare” pentru ca să-ți dai seama de acest lucru. Iată câteva extrase din compartimentul “ Obligațiunile gospodăriei” : “ În ziua sosirii, gospodăria este obligată să pună la dispoziția familiei strămutate o locuință

bună pentru domiciliere permanentă. Să asigure copiilor preșcolari locuri în grădinițe de copii. Să acorde familiei următoarele privilegii / facilități garantate de stat pe o perioadă de 2 ani: s-o scutească de plata serviciilor comunale (încălzirea locuinței, chiria, energia electrică, gazul și alte servicii) ; să-i vîndă o vacă mulgătoare sau (cu acordul persoanelor strămutate) o juncă ; s-o ajute la procurarea furajelor și terenurilor pentru pășunat ...” Cât privește compartimentul “ Obligațiunile familiei strămutate”, aici esențialul constă în faptul ca “ familia să se strămute pentru domiciliere permanentă pe teritoriul gospodăriei”».

* * *

Din Hotărîrea Consiliului de Miniștri al R.S.S.M. din 11 ianuarie 1954:
„A obliga Ministerul agriculturii al R.S.S.M. (tov. Coval) să efectueze în anul 1954 strămutarea a 1000 de familii de colhoznici moldoveni în colhozurile din regiunile Groznii și Rostov, cîte 500 de familii în fiecare regiune” (Materialele despre deportări sînt reproduse după cartea „Basarabia și basarabenii”, Chișinău, 1991, paginile 329-334).

14. În Basarabia, etnia românească întotdeauna a fost majoritară

(paragraful cuprinde fragmente din studiul semnat de Banu Rădulescu).

«Aflîndu-mă într-o vizită la Berlin (am fost invitat la o conferință de presă cu ziariști din Germania)..., pot spune că am făcut constatarea destul de amară pentru mine, ca român, că nu numai evenimente din istoria noastră nu sînt cunoscute în lumea culturală germană (să nu generalizez, spunînd lumea occidentală), dar și ceea ce se cunoaște, din istoria noastră apropiată, e cunoscut greșit, de cele mai multe ori deformat.

Nu pot intra în amănuntele acelei conferințe de presă. Pentru rîndurile de față mă voi rezuma la cîteva întrebări care, venite din cîteva colțuri ale sălii, vizau Basarabia. Sintetizîndu-le într-o singură întrebare ar suna cam așa: „Ce pretenții mai poate emite azi România asupra Basarabiei, cînd aceasta, în momentul de față, este rusificată?”

Întrebările puse țineau să contreze criteriul istoric, la care apelasem eu pînă atunci, cu criteriul etnic, socotit de interlocutorii mei superior celui istoric, să contreze dreptul nostru istoric asupra Basarabiei.

În sprijinul drepturilor noastre istorice asupra Basarabiei, putem invoca însă nu numai criteriul istoric, ci și cel etnic. Cu toate deportările, cu toate strămutările de populație basarabeană în Siberia și în alte zone din URSS, cu toate crimele comise împotriva acestei populații.

La puțin timp după anexare (1817), puterea moscovită simte nevoia să-și numere supușii din Basarabia. Face deci un recensământ. Iată rezultatul acestuia:

- români/moldoveni	419.220	(86.35%)
- ruteni	30.000	(6.5%)
- evrei	19.130	(4.20%)
- lipoveni	6.000	(1.20%)
- greci	3.200	(0.70%)
- armeni	2.650	(0.55%)
- găgăuzi	1.205	(0.25%)
- bulgari	1.205	(0.25%)

Cifrele recensământului din 1817 arată că populația autohtonă întrecea cu mult procentajul coloniștilor străini aduși în Basarabia.

50 de ani mai târziu (1861 – 1871), Oberutșev, din necesitate militară, face un nou recensământ în Basarabia. Iată cifrele acestuia :

- români/moldoveni	692.000	(67.40%)
- ruși	162.252	(15.80%)
- evrei	93.590	(9.10%)
- germani	33.501	(3.50%)
- bulgari	25.684	(2.50%)
- alte naționalități	19.319	(1.70%)
- totalul populației	1.026.346	

La această statistică se impune observația că, în timp ce creșterea populației românești e normală (de la 419.220 , în 1817 ,la 692.000 , în 1861), creșterile demografice ale celorlalte naționalități sînt absolut anormale. O singură explicație rămîne valabilă : o colonizare masivă cu alte naționalități în Basarabia.

În anul 1987 se efectuează în întreaga Rusie un recensământ general. Iată ce arată acest recensământ în privința Basarabiei :

- români/moldoveni	920.919	(47.58%)
- ruși mari (velicorosi)	155.774	(8.5%)
- ruși mici (malorosi)	382.169	(19.75%)
- evrei	228.168	(11.79%)
- bulgari	103.225	(5.35%)
- germani	60.206	(3.11%)
- găgăuzi	57.045	(2.93)

- alte naționalități	27.906	(1.44%)
- total populație	1.935 412	

La acest recensământ se poate face aceeași observație : populația românească arată o creștere demografică normală, în vreme ce alte etnii, cu deosebire ruși, evrei, bulgari și găgăuzi, marchează creșteri nefirești. Concluzia : colonizarea Basarabiei cu străini continuă.

În 1922, deci la 4 ani de la unire, autoritățile românești fac un recensământ. Iată cum s-a prezentat acesta pentru Basarabia :

- români	1.683 000	(64%)
- evrei	267 000	(10.16%)
- ruși mici	254 000	(9.69%)
- bulgari și găgăuzi	147 000	(5.57%)
- germani	79 000	(3.01%)
- ruși mari	75 000	(2.78%)
- lipoveni și cazaci	59 000	(2.24%)
- alte naționalități	67 000	(2.55%)
- total populație	2.631 000	

Comentând acest recensământ e de observat că, grupând populația slavă venită din est (ruși mari, ruși mici, lipoveni și cazaci) ajungem la un procentaj de 14.71%. Comparând cu recensământul anterior, din 1897 unde procentajul acestora era de 27.80%, scăderea se explică prin marile pierderi umane suferințe în timpul războiului și revoluției bolșevice. Se poate răspunde că aceleași pierderi a suferit și populația românească, or, se vede, ea a crescut față de vechiul recensământ. Acest lucru se explică prin venirea, în mică parte, a unor funcționari din restul României (procentaj care nu poate depăși 7 – 8 %), cât mai ales prin venirea unor români de dincolo de Nistru, goniți de acolo de furia revoluției bolșevice.

Ulterior, la recensământul făcut în anul 1930 în România, iată cum se prezenta situația demografică în Basarabia :

- români	1.806.000	(63.02%)
- ruso - ruteni	569.000	(19.85%)
- evrei	183.000	(6.38%)
- bulgari	140.000	(4.88%)
- germani	81.000	(2.82%)
- turci	23.000	(0.8%)
- unguri	1.000	(0.03%)

- alte naționalități	63.000	(2.19%)
- total populație	2.866.00	

Intrată pe mâna ocupației sovietice, iată cum arată o statistică a repartizării pe naționalități în anul 1959 :

- români/moldoveni	65,4%
- ucraineni	14,6%
- ruși	10,2%
- bulgari	2,1%
- găgăuzi	3,3%
- evrei	3,3%
- bieloruși	0,2%
- nemți	0,1%
- polonezi	0,2%
- țigani	0,3%

Am redat acest lucru în procentaje, provenite din informațiile statistice ale Departamentului de Stat pentru Statistică al Republicii Moldova publicate la Chișinău, 1992, p.24, fiindcă nu avem cifrele absolute.

În 1970 în URSS se efectuează un nou recensământ. Urmat de altul în 1979 și ultimul în 1989. Rezultatele acestora le redau mai jos în procentaje (din lipsa cifrelor absolute) și le reproducem după Monografia enciclopedică a RSS Moldovenești, Chișinău, 1979, p.57 – pentru recensământul din 1970 – iar pentru ultimele două recensăminte (1979 , 1989), datele sînt preluate din Informațiile Statistice ale Departamentului de Stat pentru Statistică al Republicii Moldova, Chișinău, 1992, p.24.

	1970	1979	1989
Populația	100%	100%	100%
Moldoveni/români	64.6	63.9	64.5
Ucraineni	14.2	14.2	13.8
Ruși	11.6	12.8	13.0
	1970	1979	1989
Bulgari	2.1	2.0	2.0
Găgăuzi	3.5	3.5	3.5
Evrei	2.7	2.0	1.5
Bieloruși	0.3	0.4	0.5
Germani	0.3	0.3	0.2
Polonezi	0.1	0.1	0.1
Țigani	0.3	0.3	0.3